

KANSAN TAISTELI

-miehet kertovat

TULPPANA
PASURINKANKAALLA

PSYKOOSI
SYVÄRILLÄ

SIIRAN-
MÄESSÄ

324004-2-07

SA-kuva

KASKU KIERTÄÄ

SOPIVA VAAN EI PÄTEVÄ

Sotavuosina jouduttiin kansanhuollon tehtäviin palkkaamaan varsin sekavaa henkilökuntaa. Monet kansanhuollon johtajista syyllistyivät itse säännöstelyrikkoksiin ja joutuivat sodan jälkeen vankilaan.

Samaan aikaan oli vankiloissa kymmenittäin upseereja, niinsanottuja asekatkijöitä. Eräät huumorintajuiset vankilanjohtajat sijoittivat kansanhuollonjohtajia korkea-arvoisten upseerien sotilaspalvelijoiksi ja yhteistyö sujui hyvin.

Helsingin Sanomain pakinoitsija Arijoutsit ilveheti asiasta näin:

”Me kiitämme kansanhuoltoa erinomaisen hyvin organisoidusta työnjaosta, joka on ilmennyt etupäässä siinä, että entiset kansanhuollonjohtajat ovat aina sopivasti päässeet vankilasta juuri silloin kun seuraavalla on alkanut matka sinne päin.”

NOLLATUTKI-MUSTA

Pahat kielet kertovat, että muuan nuori tutki-

ja väitteli Tampereen yliopistossa tohtoriksi aiheenaan elokuvaalipujen hintojen muutokset verrattuina poliittisiin voimasuhteisiin. Helsingissä suoritettiin puolestaan virallinen liikennetutkimus, jonka yhteydessä selvisi muun muassa, että sateella on vaikeampi saada taksia kuin poudalla. Tandem-ryhmän kerrotaan aikanaan anoneen tutkimusapurahaa aiheesta ”Vertaileva tutkimus lumen aiheuttamista kustannuksista Helsingissä kesällä ja talvella”.

INKERIN TOPI

Jatkosodan alkupuolella Jessoilan seuduilla olivat nivalalaiset soturit *Erkkilä* ja *Ahola* menneet kaivamaan uusia perunoita pellost. Ojasta nousi punasoturi nostaen kätensä ylös ja ilmoittautuen selvällä suomenkielellä. Miehen nimi oli Topi.

Patterin päällikkö kapteeni *Jussi Kivari* otti inkeriläispojan lähetikseen. Topi hoiteli-kin tehtävänsä tunnollisesti ja rivakasti. Jotenkin Kivari järjesti Topille päivärahatkin. Muuan kaveri antoi Topille Haapajärvellä asuvan sisarensa osoitteen ja syntyi kirjeenvaihto.

Jonkin ajan kuluttua Kivari laski Topin Haapajärvelle lomalle. Hänen palattuaan määräämisenä takaisin patteriin kysäisi päällikkö:

— Mitäs pidit pitäjäst?

— Sinne minut on haudattavakin, jos kuolen! vastasi Topi, pelkäämätön soturi.

Syvärillä Myllyojalla Topi sitten kurkisti jälleen liian rohkeasti montun reunan yli ja sai luodin otsaansa.

Pastori oli huolissaan hautauksesta — kun Topi ei ollut missään kirjoilla.

Kaverit muistivat hänen oman toivomuksensa, Haapajärven seurakunta oli samaa mieltä ja sen seurakunnan sankarihaudassa on Topin viimeinen leposija. Kivessä on teksti: ”*Sotamies Toivo Rantia, syntynyt 1919, kaatunut 1942.*”

Johan Nordling, Haapajärvi

HARKITTU HOMMA

Isäntä huomaa, että joka ainoa lauantai-ilta renki häipyä kylälle päin lyhty mukanaan. Viimein hän kysyy tältä mihiin tämä lyhtyä tarvitsee.

— *Essin issellei elämän kumppanii, vastaa renki.*

— *Minun nuoruudessa ei siihen mitään lyhtyä tarvittu, huomauttaa isäntä.*

— *No mut isäntä kassoo nyt ite, mil-lase sai...*

”Tulipa kerrankin tyhjä tila täyteen,” tuumi Jussila, kun rumputuli korvien välin räikuvalla päänsäryllä täytti.

VANKAT PERUSTEET
Vääpeli pitää alokaille oppituntia sotilaallisesta käyttäytymisestä. Lopuksi seuraa kertauskulustelu.

— *Miksi hautaus-saatossa olevalle arkulle pitää tehdä rintamakunniaa?*

— *Jos vaikka satuisi olemaan vääpeli arkussa, herra vääpeli!*

15. 7. 1982
26. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuseo-yhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21
Puh. (90-) 616 4833 tai vaihde (90-) 61 641
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 61 641, ohivaltia 61 64...
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

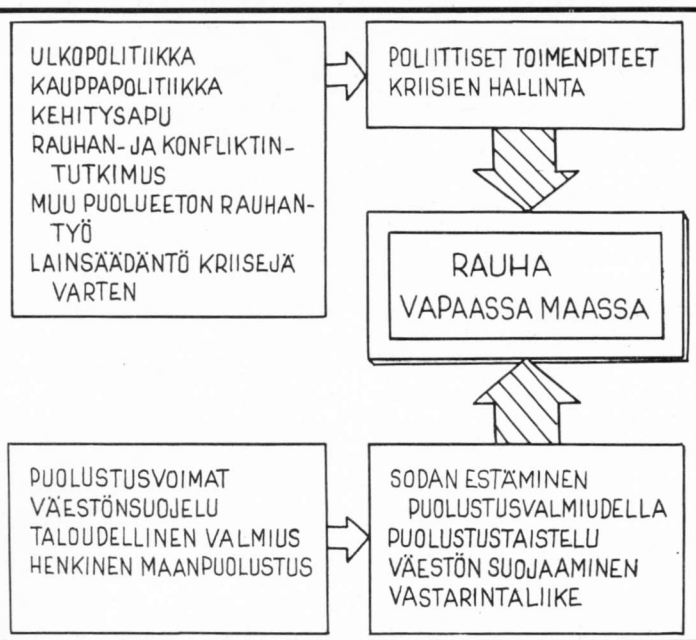
TILAUSHINTA
12 kk 109,—
Nyt kaikkiin Pohjoismaihin
ilman postitussää.
Muihin maihin: hintatiedot
tilaajapalvelusta.

SANOMAPAINO 1982

ISSN 0451-3371

N:o 7
TÄSSÄ NUMEROSSA

- 220 TULPPANA
- 226 PASURINKANKAALLA
TAISTELULÄHETTINÄ
- 229 SIIRANMÄESSÄ
- 229 VANKEUDEN
VAIKEUKSISSA
- 231 JOUKKOPSYKOOSI
SYVÄRILLÄ
- 234 SYVÄRILTÄ
SORTAVALAAN
- 237 VASTASIMME
SILLASTA
- 241 SATTUI
KARISALMELLA
- 243 SAIRAANHOITO-
OPPILAAN SOTA
- 246 MUSTALAISPOIKA
OLI MUSIKAALINEN
- 248 LIKELTÄ PITI

Turvallista rauhaa voidaan etsiä ja edistää monin tavoin

käyttää aseita, jotta aseistetut rikolliset eivät suistaisi koko yhteiskuntaa katastrofiin.

Pienen maan puolustusvoimat turvaavat nekin rauhaa niin kauan kuin on olemassa pelko aseellisten selkkausten syttymisestä. Jos maata ei valmistauduttaisi puolustamaan voisivat sopi-

Rauhanaate ja maanpuolustus

Aseriisunta ja rauhan asian ajaminen ovat tällä hetkellä muodissa. On modernia ja älykäästä osoittaa mieltään, kantaa julisteita ja marssia rauhan puolesta.

Tämä on tietenkin erinomainen asia. Koko ihmiskunnan olemassaolon ja kehityksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että kansat niin idässä kuin lännessä ottavat kantaa rauhan ja aseeriisunnan puolesta. Ehkäpä näin voidaan vähitellen vaikuttaa päättäjiin, saada aikaan kontakteja eri voimaryhmien vaikuttajien välille, vähentää mielettöntä kilpavarustelua, lieventää jännitystiloja.

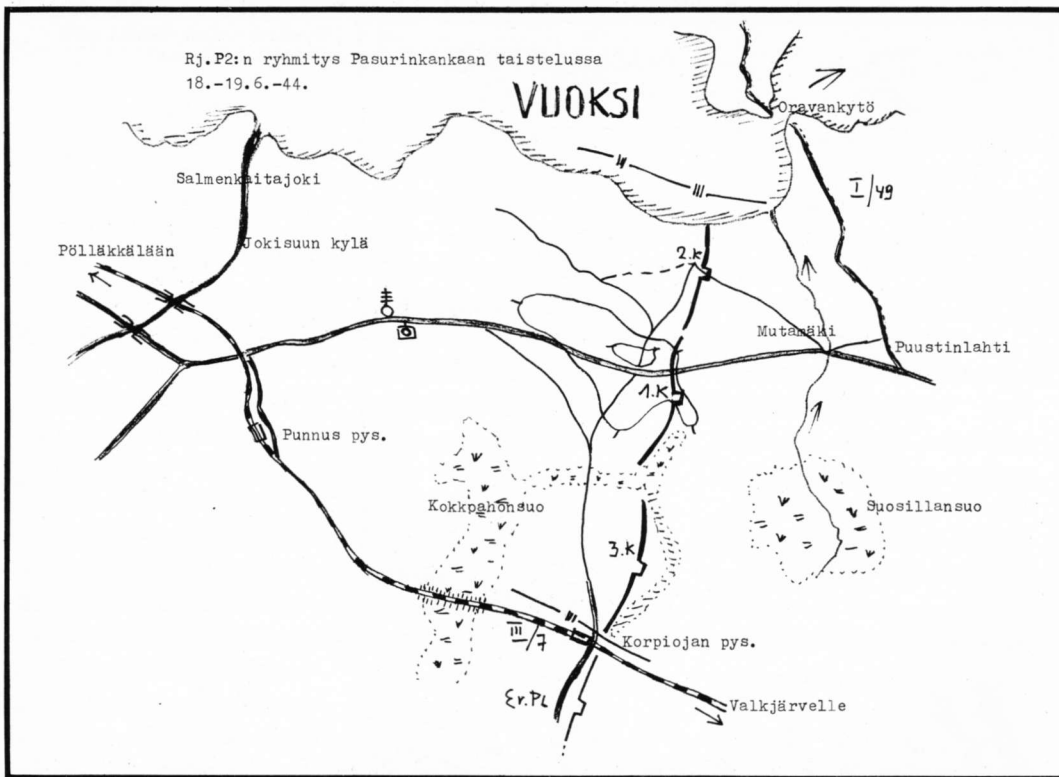
Rauhanliikkeissä on kuitenkin piirteitä, jotka eivät palvele rauhan ra-

kentamisen oikeita ja jaloja päämääriä. Eräät niistä vaativat vain poliittisen vastustajan riisumista aseista ja ovat näinollen itse asiassa ainoastaan osa jomman kumman suurvaltaryhmittymän poliittista propagandakoneistoa.

Eräät rauhanliikkeet hyökkäävät puolestaan omia vähäisiä puolustusmäärärahojamme vastaan. Tällainen menettely on harkitsematonta ja virheellistä. Kyse on suunnilleen samasta asiasta kuin poliisin aseistautumisessa: poliisin tehtävä on taistella väkivaltaa ja aseiden väärinkäyttöä vastaan lopullisena päämääränään väkivallaton yhteiskunta. Toistaiseksi sen itsensäkin on kuitenkin pakko

muksia rikkovat suurvallat aivan liian helposti alistaa pienet maat saaden siten aikaan vaarallista sekasortoa kansojen välisissä suhteissa. Mitä asiallisemmin olemme varustautuneet mahdollisen kriisin varalle, sitä suuremmat mahdollisuudet meillä on välttyä siitä.

Pyrkimys maailmanrauhaan ja oman maan puolustaminen eivät ole ristiriidassa keskenään. Meidän on kaikilla tasoilla ja foorumeilla työskenneltävä rauhan ja kansojen välisen yhteisymmärryksen hyväksi, mutta pidettävä samalla huolta siitä, että emme jää suurten jalkoihin niin kauan kuin maailman asioita vielä ratkotaan aseina. □

RAJAJÄÄKÄRIPATALJOONA 2 oli 17. 6. -44 iltapäivällä luovuttanut viivytystehtävät Lipolan-Valkjärven suunnassa Siparilan kylässä vastaanottoasemissa olevalle I/JR 49:lle jota komensi majuri V.E. Toivio. "Ohimarssi" ei mennyt komelluksitta, sillä vihollisen Siparilan peltooukeamille rajamiehiin kohdistama tykistö- ja krh-tuli osui mm. Toivion komentopaikalle aiheuttaen hänen esikunnalleen vakavia tappioita.

Tässä ryttäkässä osittain hajalle menneet Rj.P 2:n 1. ja 3. Komppania saatiin kootuksi suhteellisen pienin menetyksin Valkjärven-

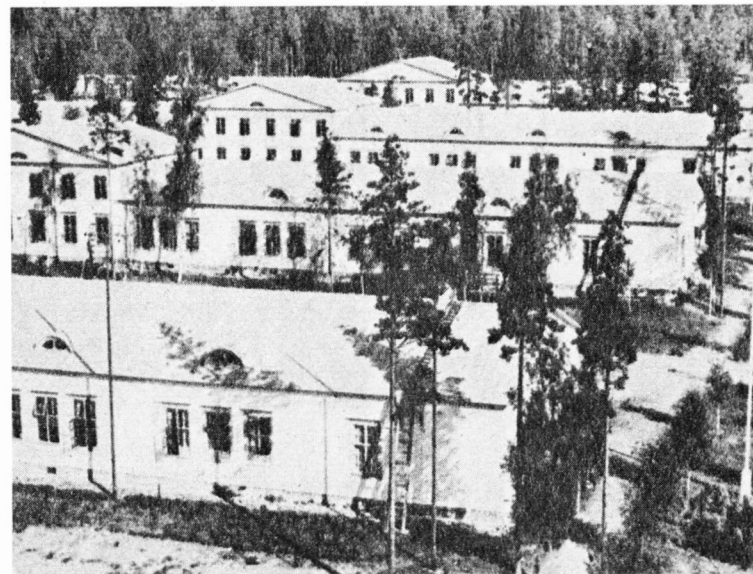
Tulppana

BRUNO J. TIAINEN

Pasurinkankaalla

Kesäkuun 1944 vetäytymistaisteluisa, joita on kutsuttu myös "Kannaksen halkijuoksuksi", monet porukat olivat asemissaan varsin herkässä. Suurtaistelun järkyttämät miehet eivät aina hallinneet hermojaan.

Koko vetäytymisoperaation onnistumiselle oli kuitenkin elintärkeää, että hallitsevat maastonkohdat pysyivät lasketun ajan lujasti omien hallussa. Näin suojattiin taaksepäin marssivien joukkojen liike ja varattiin niille aikaa pureutua VKT-asemaan ratkaisevaa torjuntataistelua varten.

JP 2:n kasarmit Valkjärvellä

Kiviniemen tienhaaramaastoon, josta vetäytyminen jatkui Rampalan viivytysasemassa olleen kapteeni *M. Puolakan* komppanian tultua pataljoonan yhteyteen. Rj.P 2 suunnattiin pois vihollisen tähytyksen alaiselta Raudun-Valkjärven maantieltä entisen JP 2:n kasarmi-alueen pohjoispuolitse Jauholan-Nousialan väliin maastoon. Vanha varusmiesaikainen maaston tuntemukseni oli tässä vaiheessa suureksi avuksi.

Vetäytyminen suoritettiin osaksi entisen 10.D:n varastoalueen kautta, joka todettiin jostain syystä jätetyn evakuoimatta. Rajamiehet

Oikaisimme suoraan maastoitse entisen JP 2:n radioaseman kohdalta Raakolanjärven tasalle Valkjärven-Viipurin maantielle välttääksemme jo vihollisen tykistön häirintätulen alla olevaa vaarallista Jauholan tienhaaramaastoa. Tielle päästyämme saimme kuulla syyn 10.D:n varastojen tyhjentämättä jättämiseen: suomalaisen sotilaspukuun pukeutuneen desantin oli onnistunut kääntymään 200 kuorma-autoa käsittävä evakuointikolonna takaisin ennen Valkjärveä. Suomalaisten hyväuskoisuus oli jälleen pahasti kostautunut!

Haravoimme nopeasti ky-

siirtyi pataljoona vihollisen hätyyttämättä Nousialan-Puustinlahden kautta Pasurinkankaalle pysähtyen Suosillansuolta Vuokseen virtaavan vähäisen mutta kirkasveteisen puron varteen lepäämään. Nopeasti saatiin teltat pystyyn ja asetettiin hyvin ansaittuun lepoon. Edellisestä nukkumisesta olikin mennyt niin kauan, että ajankulu oli mennyt vähän sekaisin. Viikko siitä lienee kulunut kun edellisen kerran olin saanut kunnolla nukuksi.

UUSI TEHTÄVÄ

Ennätin hätäisesti neljä ja puoli tuntia nyrjähtää unten

uudelleen.

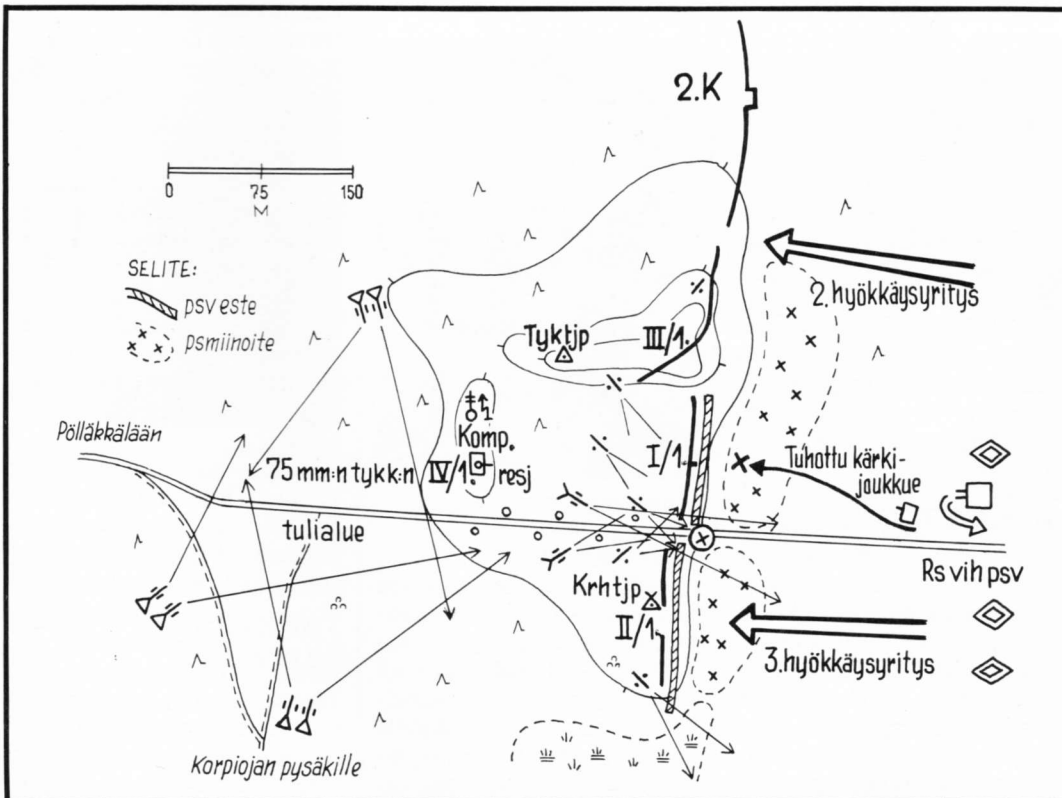
Komentoryhmän johtaja ylikersantti *Aaro Ikonen* herrätteli kuitenkin minut vielä kerran. Kylmän vesiämpärin ja kuuman korvikekupin avulla saatiin minuun niin paljon tajuntaa, että aloin ymmärtää miksi minua jatkuvasti retuutettiin ylös antamatta rauhassa nukkua: meidän piti asettua puolustukseen Pasurinkankaalle talvisodan aikaisiin vanhoihin viivytysasemiin.

Aikaa ei ollut hukattavaksi ja niinpä lähdinkin kiireesti alijohtajien kanssa tutustumaan tulevaan toimintamaastoon komppanian jäädessä valmistautumaan lähtöön. Nopean maastotiedustelun jälkeen annoin käskyn asemien miehittämisestä ja asemien varustamisesta. Sitä mukaa kuin kello kävi ja vaaramomentti lisääntyi, kasvoi myös vereni adrenaliinipitoisuus herättäen minut täyteen tajuntaan. Kertasin ja tarkistin aikaisemmin antamani käskyt ja ohjeet, jotka oli annettu enemmän rutiininomaisesti kuin harkiten. Onneksi kaikki oli mennyt niin nastaan kuin oli mahdollista maaston ja käytettävissä olleiden resurssit huomioiden.

Luutnanttien *Väänäsen* ja *Kaskelan* joukkueet kaivautuivat vanhan panssarinesteen taakse tien molemmin puolin suhteellisen helposti kaivettavaan kangasmaastoon. Taakse korkealle harjulle sijoitettiin luutnantti *Kannelkosken* joukkue, jolle tiukka ja kova moreenisora-maasto tuotti vaikeuksia.

Talvisodan aikaiset ampu- makuopat olivat kovin matalia.

Asemiin saatiin lisää syvyyttä sijoittamalla vänrikki *Järvisen* joukkue reserviksi komentopaikan tasalla olevalla pikku harjanteelle, josta se oli helposti suunnattavissa mihin suuntaan tahansa. Kk-joukkue sijoitettiin

1./Rj.P 2:n ryhmittäminen Pasurinkankaalla 18.-19.6.1944

vaihtoivat kaikessa kiireessä varastoista uusia varusteita päälleen ja täydensivät eväillä selkäreppujaan. Varsin vähäisen loven tämä evakuointi kuitenkin teki varastoihin jotka likimain täysin jouduttiin jättämään viholliselle.

seisen maastokohdan laajalti tien molemmin puolin, mutta tämä liukas agentti oli ehtinyt poistua paikalta tai ainakin kätkeytyä taitavasti, joten emme onnistuneet tutustumaan tarkemmin tähän mielenkiintoiseen tyyppiin.

Valoisan kesäyön kuluessa

mailla, kun lähetti kiskoi pystyyn herätellen pataljoonan komentajan mukaan maastontiedusteluun. Tajunta ei oikein ottanut palatakseen ja niin siinä kävikin, etten muistanut koko matkasta yhtään mitään! Takaisin palattuani nukahdin heti

Tulppana Pasurinkankaalla

vastoin käytäntöä shakkilautamaisesti etulinjan ja komentopaikan välimaastoon, mikä seikka osoittautui myöhemmin erittäin päteväksi ratkaisuksi. Etulinjaan sijoitettuina olisivat konekiväärit jääneet vihollisen panssarivaunujen suorammuntatulen helpoksi saaliiksi.

Panssaritorjuntaan yritettiin saada syvyyttä porrastamalla aseita ja miehiä kolmelle tasalle. Asemien edessä oli laajahko panssaripikamiinoite, etulinjan tasalle oli sijoitettu nyrkki- ja kauhumiehiä, näiden taakse 20 millin panssaritorjuntakivääriä ja taimpana toimi 45 millin tykkijoukkue. Lisäksi oli tien varressa pitkin matkaa lähitorjuntamiehiä.

Kun Kaskelan tukikohtaan oli vielä annettu pataljoonan kevyen heittimistön tulenjohtoryhmä, oli kaikki käytettävissä olevat voimat ryhmitetty parhaan mukaan torjuntaan. Tilannetta korjasi vielä Korpiojan pysäkillä löydetty lapiolähetys: saatiin tervetullut erä parempia kaivautumisvälineitä.

HETKI LÄHESTYY

Kello kävi vääjäämättömästi eteenpäin. Tuli ehtoo ja aamu ja valkeni kesäkuun 18. päivä.

Kello puoli yhdeksään mennessä olivat viimeisetkin viivytäjät tulleet asemiemme läpi kohti koti-Suomea tuoden meille terveiset edestä tulevilta Klim II-kalustolla varustetuilta vihollisen panssariläpimurtorykmenteiltä. Rauhoitimme vetäntyjiä kehoittaen heitä kävelemään vain rauhassa etteivät saa turhaan rakkoja jalkoihinsa.

Vielä viime hetkessä ennen taistelun alkamista saapui paikalle oma pioneerikomppania laittaen laajan ps- ja jvpikamiinoitteen asemiemme eteen. Tieaukkoon sijoitettiin voimakas tähystysmiina jolla oli aikomus keikauttaa ensiksi tullut vihollispanssari

tukkeeksi aukkaan.

Laajoista miinoitteista ja osin väsymyksestäkin johdun emme lähteneet vieraita vastaan kuten hyvä tapa olisi vaatinut vaan tyydyimme odottelemaan tulijoita asemissamme.

Parin tunnin odottelun jälkeen ilmestyikin vihollisen jalkaväkikärki näkyviin marssien hyvällä onnella miinakenttien läpi tappioitta Väänäsen tukikohdan eteen. Tähän sen hyvä onni sitten loppuikin joukkueen tavatessa kohtalonsa rajussa tuliyllykössä. Kärkikomppanian pääosan tuhon esti taemmasta tukikohdastamme harjanteelta ammuttu hätäinen kiväärinlaukaus, joka sai komppanian pysähtymään riittävän kauas metsän suojaan. Harmitti!

Tämä oli vihollisen taholta tietenkin vain kosketuksen hakemista.

Kello 11.30 tuli sitten ensimmäinen vakavampi tunnusluhyökkäys noin kahdenkymmenen raskaan panssarivaunun tukemana. Panssarit eivät uskaltaneet lähestyä kyllin lähelle asemiamme miinojen ja panssarikauhun ammusten pelosta ja niin kuivui tämä vihollishyökkäys tuloksettomana kokoon.

ALKAA TOSI SOTA

Kello 13.30 teki vihollinen jälleen voimakkaan tykistövalmistelun tukeman hyökkäyksen joka kuitenkin onnistuttiin torjumaan kevyen heittimistön ja kiväärikaliperisten aseiden tuella. Kävi hyvä onnikin: heittimet ampuivat sulkua miinakentän päälle, jolloin onnekas kranaatti osui pinnalla olevaan miinaan ja koko 200×300 metrin kenttä räjähti kerralla.

Tämä valtava tömäys pyyhkäisi vihollisen jalkaväen maan pinnalta. Samalla sokaistui myös tien oikealla puolella sijainnut tukikohta hiekasta ja pölystä siinä mää-

rin, että luutnantti Kaskela lähetti sieltä ilmoituksen: ”Älkää tukeko ihan niin voimakkaasti!”

Kenraali A. E. Martola, tässä vaiheessa 2.D:n komentaja

Martti Avela, Rj.P 2:n komentaja

Huumori eli.

1./Rj.P 2:n harrastaessa pientä nahinointia tien suunnassa oli pataljoonan komentopaikalla sattunut yhtä ja toista josta olimme onnellisen tietämättömiä. Meillä oli tosin yhteys sinne voimakkaan C-radioaseman välityksellä, mutta peitesanasotomme ei ollut riittävä järjelliseen keskusteluun eikä voimakkaalla radiolla voinut salaamissyistä keskustella selväkielellä. Tämän vuoksi olimme ikäänkuin säkki päässä tietämättä mitä sivustoilla tapahtui. Tämä oli tehtävämme tärkeyden huomioiden ottaen enemmän kuin

valitettavaa.

Täällä oli aamupäivän kuluessa käynyt 2. D:n komentaja kenraalimajuri A. E. Martola, jolle pataljoonamme komentaja majuri M. Avela oli selvittänyt pst-aseiden ja tykistön tuen puutteemme.

Korpiojan pysäkin eteläpuoleiseen maastoon oli siirretty lähireserviksi majuri Olanterän komentama III/JR 7 Er.P 6:n taakse. Lisäksi oli eversti Wahlbeckille alistettu päivän kuluessa kaikki Vuoksen-Punnusjärven kannaksella toimivat joukot. Tämä kannas oli ehdottomasti pidettävä toistaiseksi, ettei Valkjärven suunnasta työntyvä vihollinen pääsisi Siiranmäen-Punnuksen suunnasta vetäytyvän 2.D:n pääjoukkojen selustaan. Lisäksi oli hankittava muutama kallisarvoinen tunti aikaa divisioonan tykistön uudelleen ryhmittämiseen Vuoksen taakse. Osa raskasta tykistöä joutui kiertämään Antrean Kuukaupin siltojen kautta Äyräpään Vuoksen taakse. Tieto näistä tapahtumista olisi ollut omiaan lujittamaan puolustustamme Valkjärven-Äyräpään tien suunnassa.

Mutta palatkaamme takaisin 1./Rj.P 2:n komentopaikalle tarkastellaksemme tapahtumia siellä komppanianpäällikön näkökulmasta.

TARKASTI JA TAITAVASTI

Tien molemmin puolin edessä sijainneet tukikohdat olivat hoitaneet hyvin asiansa. Heillä tuntui olevan silmät selässäkin sillä tienvarressa olevan pesäkkeen miehet nappasivat kiinni etulinjaan pyöriälevän tuntemattoman tykistön kauluslaatoilla varustetun luutnantin! Tämä tuotiin vartioituna komentopaikalle jossa suoritettu lyhyt kuulustelu osoitti miehen olevan ”omia immesiä”, ja saapuneen ottamaan selvää

Tulppana Pasurinkankaalla

Pasurinkankaan maastoa

SA-kuva

kas ”vankien sieppaaminen” edelleen iltopäivällä. Nyt sieltä tuotiin vuorostaan harmaapäistä sotamiessaappaisiin ja päällystakkiin puकेutunutta soturia komento-paikalle. Saattajat ilmoittivat suorittaneensa pidätyksen asianomaisen ollessa ylittämässä etulinjaa.

Lyhyen kuulustelun jälkeen henkilö todettiin meille tuntemattomaksi JR 7:n komentajaksi eversti Wahlbeckiksi, joka oli tullut tutustumaan etulinjaan!

PUOLUSTUS LUJITTUU

Seurasi jälleen tarkka tilanteen selvittely. Eversti Wahlbeck halusi kuulla, katsoin-

Syvytteen porrastettu konekivääri ei jäänyt vihollisen tulivalmistelun alle

Joukot kiiruhtavat aseisiin Pasurinkankaalla

tilanteesta edessä.

Selvitin hänelle tilanteen ja etulinjan kulun siltä osin miltä se oli tiedossani. Lisäksi annoin hänelle valmiiksi laskemani tykistön maalit tarkistamista varten. Useita keveitä patteristoja oli ampumavalmiina, mutta tulenjohtajat puuttuivat edestä.

Keksimme käyttää hyväksemme meidän C-aseamaamme ja hetken radiota sormeiltuaan tykistön luutnantti sai-kin yhteyden tykistön ryhmäupseeriin Vuoksen takana. Hänelle annettiin viipymättä lasketut sulkumaalit ja kiireinen pyyntö lähettää tykistön tulenjohtoryhmä avuksemme.

Kokeilimme samalla hie-man tykistöemme tulitehoa ja maalilaskelmiemme oikeellisuutta. Hyvin tuntuivat menevän paketit perille! Mahtoi naapuri olla yllättyneen ilman äkillisestä sakenemisestä.

Toisen ylläköön viholliselle järjesti selustassa touhuileva majuri Toivion pataljoona I/JR 49 antaen toiminnal- laan meille tervetulleen lisä-ajan — tietenkin täysin tietämättömänä tekemästään palveluksesta.

Toivio oli nimittäin yrittänyt Siparilan kahinan jäl-keen tuoda pataljoonansa Vuoksen yli Kiviniemen siltojen kautta, mutta tämä suunnitelma oli torjuttu.

Niinpä hän seikkaili pataljoonansa kanssa perässämme mutta vihollinen oli jo ehtinyt hänen ja meidän väliimme. Toivio yritti murtautua omalle puolelle Valkjärven-Äyräpään tien ja Vuoksen välisestä maastosta, mutta ylivoimainen vihollinen torjui hänen yrityksensä Mutamäen paikkeilla. Täältä Toivio käänsi pataljoonansa Oravaniemeen ja ylitti Vuoksen kyseiseltä kohdalta. Pääosa ylittäjistä onnistui pelastautumaan omalle puolelle. Osa kuormastosta tuhoutui raskaiden vihollispanssareiden tulesa Vuoksella.

Oman etulinjamme hiljaiselon aikana jatkui onne-

ko komppaniillani selviävänä taistelusta tien suunnalla. Ilmaisin huolestumiseni raskaiden panssarintorjunta-aseiden, tykistön tulenjohtodon ja reservin puutteen vuoksi. Wahlbeck lupasi hoitaa nämä asiat ensi tilassa, mikä — ihme kyllä! — myös tapahtui.

Jo muutaman tunnin kuluttua saapui paikalle 75 milin kalustolla toimiva raskas panssarintorjuntakomppania sekä hetken kuluttua tykistön tulenjohtoryhmä. Molemmat olivat toiminta- valmiita heti saavuttuaan, sillä asemat oli tiedusteltu valmiiksi. Ilmeisesti myös yksi III/JR 7:n komppania

Tulppana Pasurinkankaalla

oli siirretty selustaani reserviksi, vaikka en ollut sen sijainnista tietoinen. Totesin sen olemassaolon vasta irrottautuessani asemista 19. 6. aamuyöstä.

17. 6. keskipäivän molemmin puolin tehdyt hyökkäysyritykset ja Toivion pataljoonan riehuminen vihollisen selustassa olivat työllistäneet vihollisen siinä määrin, että sen hyökkäysyritykset olivat laimentuneet Valkjärven-Äyräpään tien suunnassa. Niinpä sen vasemmalla puolella toimiva vihollisryhmä sai ilmeisesti käskyn kokeilla puolustustamme rautatien suunnassa.

Rj.P 2:n komentajalle majuri Avelalle alistettu Er.P 6 joutui kiivaan taistelun jälkeen antamaan periksi ja vetäytymään rautatien suunnassa kilometrikaupalla taaksepäin. Taistelun melun siirtyminen selustaan aiheut-

SAARTAAKO VIHOLLINEN?

Tien suunnassa 1./Rj.P 2:n komentopaikalla vallitsi jännittänyt tunnelma taistelun melun siirtyessä yhä kauemmaksi selustaan. Saarrostusvaara Vuoksea vastaan alkoi näyttää mahdolliselta, jos vihollinen pääsisi katkaistamaan yhteydet Salmenkaitajoelle. Komppanian varapäällikkö ehdotti jo asemien tyhjentämistä ja kiireistä vetäytymistä Äyräpään suuntaan. Pidin kuitenkin annetun tehtävän täyttämistä ainoana ohjeenani emmekä aikoneetkaan siirtyä minnekään.

Edellämainitun tapahtuman jälkeen pyysin pataljoonaporrasta rakentamaan lankayhteyden eteen silläkin uhalla, että se jäisi vetäytyessä purkamatta. Tosin minun täytyi antaa lupaus et-

tettua vähitellen. Meitä vastapäätä ollut vihollinenkin oli saanut joukkonsa järjestettyä uudelleen ja alkoi tunnustella vastarinnan kovuutta oikein toden teolla. Vastapuolen jalkaväki oli kuitenkin omituisen passiivista, joten taistelu muodostui vähitellen molemmin puolin tykistöjen väliseksi vihanpidoksi. Vihollisen jalkaväen ainoa isku sattui todella arkaan kohtaan puolustuskeskämme kohdistuessaan vasemmanpuoleiseen saumamme, johon oli jäänyt aukkopaikka. Sain sen kuitenkin torjuttua nopealla raskaan heittämistön tuliskulla, joka osui kohdalle. Valitettavasti se aiheutti kolmen naapurikomppanian miehen haavoittumisen, mutta se oli pieni hinta torjuttua hyökkäyksestä.

Vihollisen tykistötuli oli ajoittain niin ankaraa, että

mainen vitjapuolustus olisi murtunut hetkessä jo pelkätään panssarivaunujen suora-ammuntatulesta.

PANSSARIN-TORJUNTAA

Vihdoin kallistui päivä iltaan ja hämärtyi, pääasiallisesti räjähdysten aiheuttaman savun ja pölyn ansiosta.

Iltahämärissä vihollinen siirsi panssarivaunujaan lähemmäksi etulinjaamme, ei kuitenkaan lähitorjunta-aseiden ulottuville — niiden ampumaetäisyydet näyttivät olevan tarkoin sen tiedossa.

Klimit rävyttelivät tykeillään aseimiimme harvatahtista suora-ammuntatulta. Se pani olemaan varuillaan.

Lähimpänä etulinjaa toimineita 45 millin tykkien miehiä tilanne alkoi harmittaa — tankkien hevosteluhan oikeastaan oli torjuntamies-

Vanha 45 millin piiskatykki ei purrut Klimin panssaria

ti hermojen kiristymistä rajamiesten keskuudessa. Aluksi oletettiin oman 3.K:n joutuneen vetäytymään taaksepäin. Tilannetta pahensi se seikka, ettei pataljoonan komentaja kiivaassa taistelutilanteessa ehtinyt informoimaan yksiköitään.

tei niin kävisi, mutta vannoin hurskaasti ”variksen valoja” lohduttaen omaatuntoani sillä, että on sitä käynyt valtiolle suurempiakin vahinkoja kuin parin kilometrin tapsien menetykset.

Tilanne oikealla eli rautatien suunnassa saatiin vakau-

räjähdysten savu peitti näkyvyyden etulinjaan. Oli suorastaan ihme ettei siitä aiheutunut mitään tappioita enempiä raskaille aseillemme kuin etulinjan tukikohdan miehityksellekään. Shakkilautapuolustuksemme tuotti tuloksia. Kaava-

ten syytä. He kättivät moneneen kertaan lupaa vastata tuleen. Lopuksi annoin luvan, vaikka tiesin, etteivät nuo vanhentuneet aseet pure raskaita vaunuja. Siihen olisivat kenneet 75 millin kannuunat, mutta ne halusimme pitää visusti piilossa pahem-

man päivän varalle.

Saatuahan luvan suuntasivat 45 millin miehet tykkinsä ennakkolta valmiiksi Klimin tornin juureen. Kun Klim laukaisi tykkinsä ja aiheutti mahtavan suuliekkin, joka esti sen tähystyksen, painoivat 45 millin miehet nastaa. Taivaalle sinkosi tulisia kekäleitä Klimin etupanssarista ja tornista valokuovammusten kimpoillessa korkealle. Muuta ei sitten tapahtunutkaan.

Valitettavasti innostuneet tykkimiehet eivät osanneet lopettaa leikkiään ajoissa. Joku sivulla kyttäävä vaunu keksi poikien tuliaseman ja teki siitä selvää yhdellä laukauksella. Puolet urhoollisista torjujista oli vietävä haavoittuneina taakse eikä tykkiä enää kannattanut ryhtyä korjailemaan.

Yön mittaan tilanne rauhoittui niin tykistön kuin

keja johto meidän täyttäneen tehtävämme ja saimme käskyn irtautua asemista aamulla kello 04.00. Raskaan tykkikomppanian portaattainen vetäytyminen tuotti hieinan vaikeuksia, sillä 75 millin miehet eivät tuntuneet luottavan lähitorjunnan antamaan suojaan. Kaikilta osin sujui operaatio kuitenkin moitteettomasti ja aivan minuuttiohjelman mukaan.

sijoitettiin ainoaan mukana olleeseen hevosajoneuvoon. Vihollinen ampui tielle häirintäkraanaatin 40 sekunnin välein. Tottumaton hevosmies laski ajan väärin ja ajoi suoraan kraanaatin alle, jolloin hevonen haavoittui niin pahasti että minun oli lopetettava se. Sinne jäivät tapsit ja hajalle lyödyt radiot! Tykkimiesten ilmeet olivat synkeät — radioista kun oli kova

ratkaisutaisteluun.

Vuoksenrannassa kävi kenraali Martola kiittämässä pataljoonaa tinkimättä suoritetusta tehtävästä. Itseltäni meni melkein kolme vuorokautta ennenkuin sain nukkumalla kuitatuksi viikkojen univelan. □

Sieltä ne tulevat!

Klimi oli vaarallinen vastustaja

panssarivaunujenkin osalta. Lempeä kesätuuli lakaisi taistelukentän puhtaaksi kordiitin käryistä.

TEHTÄVÄ ON TÄYTETTY

Aamuyöstä 19. 6. katsoi kor-

Matala pilvipeite esti vielä lentotoiminnan joten luonnonolosuhteetkin olivat puolellemme.

Jotain riesaakin piti tietenkintulla: ne lupauksen mukaan tarkasti maastosta kerätyt tapsit samoin kuin tykistön tulenjohtueen radiot

puute.

Muuten oli meillä syytä olla suhteellisen tyytyväisiä: olimme voittaneet käsketyt lisäajan, mikä seikka tuli ratkaisevasti vaikuttamaan Äyräpään ja Vuoksen taisteluihin — joukot voivat suhteellisen rauhassa valmistautua

Olin taistelulähettinä SIIRANMÄESSÄ

Jalkaväkirykmentti 7 puolusti 13.—16. 6. 1944 Kivennavan Siiranmäkeä tavalla, joka takaa sille pysyvän paikan sotahistoriassa. Erään ratkaisevasta vastahyökkäyksestä suoritti kapteeni Aimo Raassinan II Pataljoona. Sen 5. Komppanian mies kertoo.

Aimo Raassina, II/JR 7:n komentaja (vas.) ja kapteeni Oiva Lyytinen *SA-kuva*

KESÄLLÄ 1944 olin Karjalan kannaksella Jalkaväkirykmentti 7:n II Pataljoonan 5. Komppanian komppanianpäällikön lähetti.

Kesäkuun puolessa välissä venäläiset tekivät leveän murron suomalaisten asemiin Kivennavan pitäjän Siiranmäessä. Viides komppania määrättiin tekemään vastaisku. Matkalla tehtävän

suoritukseen komppanianpäällikkö kapteeni *Niska* antoi minulle tehtäväksi viedä käsky ammusajoneuvoille.

Tehtävän suoritettuani olin epätietoinen siitä mihin pitäisi mennä löytääkseni komppanian. Lähtiessäni ei edes päällikkö tietänyt varmasti mihin komppania meni.

Menin rintamasuunnassa maantien oikealle puolelle etulinjan juoksuhaudaan. Siihen oli tehty puite valmiiksi, mutta yläosassa oli vielä jäänyt maa laittamatta puiden eteen. Etulinjan vartiomies näytti minulle puiden raosta, että edessä hyökkäysvaunuesteen kivien takana on venäläisiä jalkaväen miehiä asemassa. Vartiomies kertoi murron tapahtuneen maantien vasemmalla puolella. Hän ei tiennyt mitään komppaniastani.

nessäni venäläiset maataistelukoneet ampuivat ja pommittivat korsualuetta. Kahden luutnantin kanssa menin erääseen betonikorsuun. Heikään eivät tietäneet, missä on Viides komppania. Maataistelukoneiden mentyä jatkoin matkaa.

Olin saanut koulutuksen konepistoolimieheksi. Kun tulin 5. Komppaniaan, sain kuitenkin asekseni kiväärin. Perääntymisvaiheen aikana otin erään kaatuneen luutnantin konepistoolin.

päässä minusta. Painoin jo vähän liipasinta, mutta samassa silmänräpäyksessä tunsin miehet. He olivat pataljoonan sotilaspastori ja hänen lähettinsä. Pastorikin kohotti pistoolinsa minua kohti. Hihkaisin nopeasti: — Omia ollaan!

Tilanne selvisi. Pastori läheteineen oli eksynyt.

Läksimme jatkamaan matkaa yhdessä. Pian tapasimme 5. Komppanian miehet, jotka olivat juuri ryhmittymässä vastahyökkäystä varten.

KAPTEENI KÄRKEEN

Kapteeni Niska oli rohkea mies. Taskuase kädessä hän lähti ensimmäisenä vastaiskuun.

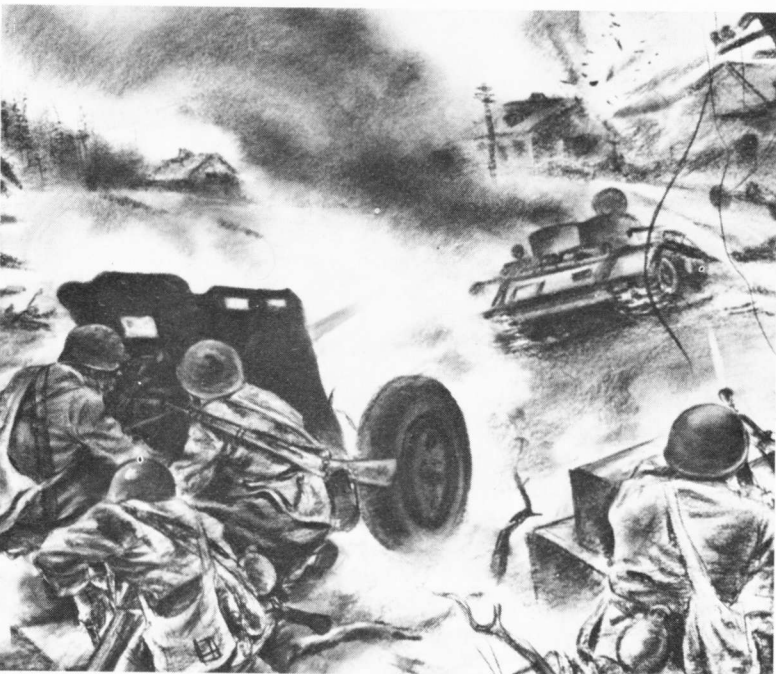
Niska eteni niin nopeasti että hyökkäysketju katkesi. Minä olin Niskan vierellä.

Kuulimme moottorin äänen. Kun katsoimme tarkemmin, niin edessä noin 50 metrin päässä pellon reunas-

Etulinjassa venäläiset olivat vallanneet suomalaisten juoksuhaudaa lähes kolmen kilometrin leveydeltä. Toisen pataljoonan 6. Komppania valtasi vyöryttämällä osan juoksuhaudaa takaisin. Illalla tuli määräys, että 5. Komppanian tulee jatkaa vyörytystä.

Joka joukkueeseen perustettiin iskuryhmät. Niska tiedusteli vapaaehtoisia. Yhtään vapaaehtoista ei kuitenkaan ilmaantunut. Miehet oli määrättävä. Minun oli annettava konepistoolini iskuryhmään määrätylle miehelle ja sain asekseni pystykorvakivääriin.

Suunnitelman mukaan vyörytys tapahtui siten, että ensin heitettiin käsikranaatteja juoksuhaudan mutkan taakse. Kun käsikranaatit olivat räjähtäneet hyökkäivät konepistoolimiehet ja ampuivat eloon jääneet venäläiset. Etenemisen jatkuessa pikakiväärimiehet valvoivat juoksuhaudan

LÄHETIN TUSKIEN TIE

Venäläinen hyökkäysvaunu oli mäen päällä noin 200 metrin päässä minusta, kun ylitin maantien. Onneksi siitä ei ammuttu. Eteenpäin men-

Siiranmäessä etsiessäni komppaniaa minulla oli konepistooli ampumavalmiina kestotulella ja sormi liipasimella. Tiheässä kuusimetsässä kuulin edessäni oksan risahduksen ja samassa näin kaksi miestä noin 30 metrin

sa tiheän lepikon takaa näkyi venäläisen hyökkäysvaunun torni ja tykki. Meillä ei ollut lainkaan panssaritorjunta-aseita ja niin hyökkäys täytyi keskeyttää. Myöhemmin toiset tuhosivat venäläisiä hyökkäysvaunuja.

päällä etteivät venäläiset pääsisi lähtemään pois juoksuhaudasta.

Vyörytyksen alussa kapteeni Niska oli kalpea ja totinen. Minulle hän sanoi:

— Milloinkahan ollaan taas takana töpinässä huol-

lossa ja levossa . . . ?

— Ehkäpä huomenna iltapäivällä, herra kapteeni, vastasin.

— Minä en sitä enää ikinä näe, sanoi kapteeni hiljaa.

— Kuinka niin? tiedustelin.

Tähän ei kapteeni vastannut mitään.

PÄÄLLIKÖ TIESI KUOLEMANSA

Vyörytys onnistui hyvin. Noin kahden tunnin kuluttua seisoin yhdessä päällikön kanssa vallatun juoksuhaudan reunalla. Päällikkö antoi käskyn:

— Mene katsomaan onko hyökkäyskärjessä tarpeeksi käsikranaatteja!

Läksin matkaan taisteluhautaa pitkin. Samassa kuulin venäläisten puolelta kranaatinheittimen lähtölaukauksen ja hetken kuluttua kranaatti räjähti takanani. Palattuani sain tietää, että se ainoa kranaatti oli tappanut kapteenin. Vaikka hän tiesi kuolemansa, täytti päällikkö tehtävänsä velvollisuuden tuntoisesti loppuun asti.

Sotamies Kalle Huttunen oli haavoittuneena juoksuhaudassa. Minulle Kalle sanoi:

— Koeta viedä minut sidontapaikalle . . . en pääse liikkumaan . . .

Minun oli suoraan sanottava, että en jaksaisi häntä yksin kantaa. Lupasin sensijaan hankkia paikalle lääkintämiehet paareineen.

Lääkintämiehet pääsivät paikalle vasta tykistökeskityksen päätyttyä noin tunnin kuluttua. Sidontapaikalle tuotuna Kalle oli jo tajuton. Lääkintämiehet jättivät hänet ulos — kuolemaan, kuten heistä kai näytti. Jonkin ajan kuluttua hänen luokseen tuli yksi JSp:n lääkintämiehistä ja Kalle pyysi vettä. Nyt hän pääsi käsittelypaikalle ja selvisi kuulemma hengissä sodasta.

Sotamies *Onni Ronkanen* oli konepistoolimies vyörytysryhmässä. Kun käsikra-

naatit oli heitetty, Ronkanen hyökkäsi ensimmäisenä mutkan taakse.

Noin parin metrin päässä Ronkasesta sivupoterossa venäläinen sotamies yritti saada konepistooliaan ampumakuntoon. Ronkasen yrittäessä ampua tätä venäläistä hänen konepistoolinsa lipas putosi. Hän kumartui ottamaan lipasta ja huusi:

— Lipas putosi!

Hänen takanaan ollut alikersantti *Onni Rinkinen* oli valppaana ja ampui vihollisen. Koko tapaus kesti vain parisen sekuntia. Myöhemmin todettiin, että vihollisen konepistoolissa oli vain mitätön häiriö, joka olisi korjautunut latausliikkeellä. Ronkasella oli tuuria!

TILINPÄÄTÖSTÄ

Hiljaisina hetkinä kuuluu välimaastosta haavoittuneen venäläisen avunhuuto. Ymmärsin vähän venäjänkieltä

ja totesin, että haavoittunut pyytää Jumalaa, Neuvostoliiton johtajia ja sotatovereitaan avuksi.

Turhaan hän huusi surkeasti valittaen useita tunteja. Minä en uskaltanut mennä auttamaan ja varmaan venäläiset pelkäsivät suomalaisia. Auringonnousun aikoihin valitus hiljeni ja viimein loppui kokonaan.

Viides komppania valtasi venäläisiltä juoksuhaudaa lähes kilometrin matkan. Juoksuhauda oli paikoin niin täynnä kaatuneita venäläisiä ettei siinä voinut kävellä tullaamatta ruumiiden päälle.

Vallatussa juoksuhaudassa oli venäläisten käsikranaattilaatikoita, mutta nallit olivat eri laatikoissa. Jos venäläiset olisivat käyttäneet suomalaisia vastaan tehokkaasti käsikranaatteja, ei olisi voitu niin nopeasti vallata juoksuhaudaa.

Myös viidennen komppanian tappiot olivat raskaat.

Useita kaatui ja kymmeniä haavoittui. Ylivoimaa vastaan taistellessaan komppania teki Siiranmäessä työn, joka hakee vertaistaan.

Iltapäivällä Viides komppania pääsi etulinjasta Siiranmäessä.

Etulinjasta lähtiessä oli melko rauhallista. Ajattelin kapteeni Niskaa, sotamies Huttusta ja venäläistä haavoittunutta, kuolevaa miestä välimaastossa.

Olin koko ajan uskonut, että en kaadu sodassa. Nyt tuli kuoleman kauhu tajuntaani. Luettuani aikoinaan *Ernst Heinrich Haeckelin* kirjoja minä olin ollut noin neljä vuotta ateisti. Mutta Siiranmäestä lähtiessä rukoulin: ”Jumala, auta minua selviämään elävänä sodasta! Jos autat, niin minä teen parannuksen.”

Tulin heti rauhalliseksi, enkä koko sodan aikana mennyt yhtään metriä metsäkaartiin. □

NIILO TIKKA

Sotavangin elämä oli ankeaa. Raskas työ ja ainainen nälkä heikensivät vastustuskykyä. Monet sortuivat vaikeisiin tauteihin, useat jatkoivat elämäänsä invalideina. Niilo Tikka jatkaa kertomustaan.

Vankijoukko vaeltaa

Rajajoen sillasta alkaa vieras maa

Vankeuden vaikeuksissa

Vankeja suomalaisten leirillä Aunuksessa

PAETESSANI Valkeasaaren etulinjasta olin nyt parin päivän seikkailujen jälkeen joutunut suuren venäläisen majoitusalueen keskelle. Juoksu oli lopussa.

Vangitsijani ottivat varovasti haltuunsa konepistoolini ja vyölläni olevan parabelum-pistoolin.

Olin surkeassa kunnossa – housut riekaleina, naama verillä. Pahvinen puukontuppikin oli haljennut.

Vangitsijoiden joukossa oli naisia, jotka nauroivat aivan tikahtuakseen. Aliluut-

nantti otti minut mukaansa ja tultiin Kellomäen kansakoulun opettajan keittiöön.

NÄPPÄRÄ KUULUSTELIJA

Perusteellisen tarkastuksen jälkeen sain takaisin lompakkoni. Pyytelin myös kelloani, mutta aliluutnantti selitti, ettei hänelläkään ollut kelloa, joten hän tarvitsi sitä paremmin. Mikäs siinä sitten...

Tarinoimme. Naapuri osoittautui vallan ystävälli-

seksi: hän kertoi tarkkaan kotipaikat ja elämäkerrat ja kehotteli minua kertomaan omalta kohdaltani samat asiat. Valokuviaakin tarkasteimme.

Sitten aliluutnantti kertoli porukansa kokoonpanosta ja viime päivien touhuista sekä tiukkasi minua kertomaan samat asiat omasta porukastani. Mitäpä minä niistä olisin tiennyt, kun olin yksin hortoillut vanjojen selustassa.

Annettiin leipää ja parempia kampeita.

Sitten lähdettiin astelemaan Kellomäestä Valkeasaareen johtavaa kivitietä – kiväärin edessä ja konepistoolimies takana. Sotilaita tuli nelijonossa vastaan kilometrikaupalla. Joku huuteli iloisen tervehdyksen, joku kirosi ja heilutti asettaan, yksi ennätti lyödä nyrkillä ja toinen potkaista.

Sitten pääsin jonkinlaiseen maastoautoon. Ajettiin Leningradin puolustusvyöhykkeen läpi. Tien suunnassa oli peräkkäin useita puolustusasemia muutaman kilometrin välein. Kussakin

asemassa oli kaksi tai kolme taisteluhautalinjaa katettui- ne pesäkkeineen 200–300 metrin välein. Oli asemassa syvyyttä!

Lopulta saavuttiin jonkinlaiselle majapaikalle. Näppärä punasoturi ajoi partani ja sain peseytyäkin. Syötäväksi tarjottiin puuämpärisä jonkinlaista maissipuuroa, jota en nälkästäni huolimatta saanut niellyksi. Yöksi minut työnnettiin kolhoosiin hevos-talliin pehkuille, joiden seasta löytyi muitakin suomalaisia. Aamuun mennessä meitä oli kerääntynyt jo yli kolmenkymmenen.

TILTU KERTOO TERVEISIÄ

Kuulustelu ei osaltani tuottanut vaikeuksia. Sen päätyttyä meidät otettiin vielä keran riviin ja tulkki kysyi:

– Kuka haluaa lähettää Suomeen terveisiä? Ne lue-taan radiossa.

– Tiltuko ne lukee? mu-rahti joku meikälainen.

– Väliäkös sillä lukeeko ne Tiltu tai Hiltu, kunhan peril-

le menevät, sanoi tulkki. – Omaisenne saavat tietää että olette elossa.

Niinhän se asia oli. Kaikki lähetimme terveisiä.

Marsmittiin edelleen taaksepäin Leningradin laitamiin kautta. Koko kaupunki näytti olevan yhtä linnaketta – aina tuijotti jostakin konekivääripesäkkeen suuaukko. Katuvierillä kulkevat naiset huutelivat meille törkeyksiä, joita inkeriläispojot suomentelivat. Viha oli valtava.

Nälkä alkoi vaivata tilapäisessä kokoamisleirissä. Annokset olivat kovin pienet. Kuulusteltiin, täytettiin kaakakkeita ja kuunneltiin propagandaa.

Eräänä päivänä esitettiin merkillinen tiedustelu:

– Kuka haluaa lähteä Suomeen lomalle? Kaikki järjestetään kuntoon, kyytiä ja lomapapereita myöten!

Tajusimme heti mistä oli kyse. Kukaan ei ilmoittautunut. Yksi kaveri – kuulemma kommunisti – kävi linjassa puhumassa kaiuttimella.

Värkättiin myös lentolehtisiä, joihin pantiin valokuvat ja allekirjoitukset. Yksi jäi mieleen: JR 1:n mustareunainen ”surukirje”, jossa oli viitisenkymmentä allekirjoittajaa.

Vielä jouduin mukaan erääseen propagandahommaan: amerikkalainen filmausryhmä kuvasi suomalaisten antautumista johonkin uutisfilmiin. Tuntui joutavalta nostella käsiään ja yritin päästä toisten taakse...

LEIRIOLOIHIN

Heinäkuun ensimmäisenä päivänä astelimme tarkasti vartioituina Leningradin Suomen asemalle ja junaan. Matkalla oli kiinnostavaa tarkkailla taistelujen jälkiä.

Saksalaisten kanssa oli oteltu monella vyöhykkeellä. Jokaisella alueella oli tuhansittain koivuisia hautaustomerkkejä saksalaisten hautausmailla.

Neljän vuorokauden juna-matkan jälkeen tultiin tunnelle Tsherepovetshin leirille.

Vankileirien elämästä on paljon kirjoitettu. Se oli yksitoikkoista, masentavaa ja ainainen epävarmuuden kalvamaa – miten meidän loppuksi käy?

Raskas työ ja ainainen nälkä heikensivät vastustuskykyä. Elokuussa sain ankan vatsataudin, joka aikaan osoittautui lavantaudiksi.

Syyskuun neljännen päivän aamuna meille kerrottiin rauhan tulosta. Se oli myös elämäni viimeinen työpäivä terveen kirjoissa.

Seuraavana päivänä menin vastaanotolle. Päänsärky oli hirvittävä ja minut lahattiin puolitajuttomana leirin sairaalaan.

Muistikuvat sairaalasta ovat vähäisiä, sillä näin harhanäkyjä ja olin usein tajuttomana. Eräänä päivänä tajusin tavallista paremman tuskan – tuntui että pää repeää! Olin ambulanssissa matkalla toiseen sairaalaan. Ajoneuvona oli hevosen vetämä jouseton nelipyörävankkuri, jonka raudoitettut

puupyörät hakkasivat nupukivikatua.

Uudessa sairaalassa pää ei kääntynyt yhtään. Vain jalkapohjissa säilyi koko ajan tunto. Sanoivat minun sairastaneen aivokalvon tulehdusta.

Syyskuun 19. päivänä, rauhanteon päivänä, olin tajuissani. Heräsin siihen, että jääkylmä käsi puristi kättäni. Viereisen sängyn potilas oli siihen yöllä tarttunut viimeisillä voimillaan sekä sen jälkeen kangistunut ja kylmennyt. Hänen tilalleen tuotiin toinen aivokalvontulehdusta sairastava potilas. Tätä hävisi tunto jalkapohjistaan ja pian hänkin kuoli.

Sitten alettiin puhua kotiinpääsystä. Viimeisillä voimillani yritin pystyyn päästäkseni ensimmäiseen kuljetukseen. Jaksoinkin lähteä 25.3.1945, kun leirin portti aukeni.

KOTONA JÄLLEEN

– Katsokaa! Suomalainen

vänrikki! huusi muuan neljäntä vuotta vankina ollut kaveri Vainikkalassa.

Saatiin hernekeittoa ja vännikkaa. En saanut juuri syödyksi vaan kaikki tuli ylös.

Suurin onni näytti olevan, että tupakkamiehet saivat tarpeeksi sätkäpaperia ja me muut raikasta vettä.

Hangon karanteenisairaalassa todettiin lämpöni olevan 39,2. Ainoa ravinto, mitä voin kananmunien lisäksi syödä, oli sokeroimaton raakamehu. Painoni oli 48 kiloa – vankeusaikana se oli pudonnut vajaat kolmekymmentä kiloa.

Muutaman viikon kuluttua minut siirrettiin tuberkuloosin vuoksi Uuteenkaupunkiin.

Kesällä sain siirron Turun keskussairaalaan, jossa lopultakin aloin toipua. Seuraava sairaala oli Tarinaharjun parantola. Sekään ei jäänyt viimeiseksi – lukuisten sairaaloiden ja hoitosarjojen kautta pääsin viimein invalidina kotihoitoon. □

”Suomalainen vänrikki!” Sotavangit palaavat kotimaahan

SA-kuva

Joukko-psykoosi Syvärillä

OSMO PATOLINNA

Suurhyökkäyksen raju alku yllätti rauhalliseen asemasotaan tottuneet soturit. Ankara tykistökeskitys oli isku sielunelämään. Psykoosi tarttui miehestä toiseen – juostiin ja ammuttiin, kunnes jonkun hyvähermoisen päättäväinen ote palautti järjen.

OLTIIN viimeistä yötä Syvärillä ennen juhannusta 1944.

Kymmentä päivää aikaisemmin joukkueemme oli miehittänyt Ruudun tukikohdan. Kannaksen taistelujen jyly kantautui sinne saakka yli Laatokan vaimeana kumuna.

Ruutu oli Syvärin mutkassa, Punaisen Lipun sillan pielessä, joen kapeikon kohdalla. Noina kymmenenä yönä emme saaneet nukkua vapaavuoroillakaan. Venäläinen teki valehyökkäyksiä

valmistellessaan joen ylitystä Lotinanpellon kohdalla. Motorisoitujen joukkojen siirrot kuuluivat, jopa näkyivätkin meille sen verran että arvelimme telaketjujen kolinan olevan jonkin merkittävän tapahtuman ennettä.

SE ALKOI!

Olin puolen yön aikaan nukkumassa, kun heräsin muiden mukana jumalattomaan tykistökeskitykseen, joka ravisteli korsuamme kuin ki-

Se alkoi keskiyöllä

venmurskaamon seula. Hyppättiin saappaisiin, kahmaistiin ase kouraan ja syöksyttiin juoksuhautaan.

Porhalsin juuri haudan mutkasta, kun vastaan tupsahtivat vänrikki *Simo Forsström* ja ylikersantti *Esa Karjalainen*. Tupsahtivat todellakin, sillä törmäsin Forsströmiin. Samalla sekunnilla räjähti kranaatti vieressämme juoksuhaudan penkalla ja vänrikki putosi syliini sirpale pääläessä. Karjalaisen pelasti haavoittumiselta seikkailukertomuksista tuttu sattuma: kranaatinsirpale oli pysähtynyt hänen karttalaukussaan olleeseen virsikirjaan.

Tempasin Forsströmin sirpalesuojaan ja luovutin hänet parille sotamiehelle. Vastaaamulla saimme hänet kuljetetuksi lääkintähuollon hoiviin. Hän palasi terveenä riveihin myöhemmin syksypuolella.

Karjalainen kertoi vihollisen olevan niemen kärjessä juoksuhaudoissamme. Lähdimme yhdessä tutkimaan tilannetta.

Koko ajan jatkui meille ennen kokematon keskitys. Myöhemmin kuulin tykistön miesten laskeneen, että tuota parin hehtaarin aluetta tulitti noin kaksisataa venäläistä putkea neljä ja puoli tuntia täydellä teholla.

Kärkeä lähestyessämme totesimme tulen aiheuttaneen tappioita. Viimeisetkin elossa olevat olivat jättämässä asemiaan.

Mitä on savun seassa?

KAVEREILLE TULI LÄHTÖ

Suunnilleen kärjen poikki oli rinteeseen kaivettu ja verhoiltu panssarineeste, jyrkkä seinämä. Viimeiset miehemme olivat juuri sitä ylittämässä.

Syöksyin seinämän päällä olevaan poteroon suojaamaan konepistoolillani kahden joukkuetoverini kujanjuoksua tulittaen heidän ylitseeseen noin kolmenkymmenen metrin päässä olevaa haudanpätkeä, josta etumaiset hyökkääjät ampuivat poikien perään.

Pienen hetken herkutel-

tuani tilanteella kuului konepistoolistani vain pahaenteinen kilahdus. Olin tullut panneeksi siihen vartiassa kauan käytetyn lippaan, jonka jousi oli kuoleutunut eikä jaksanutkaan työntää patruunaa esiin. Kun minuun samalla suunnattiin haudasta viisi venäläistä asetta, näin ainoaksi keinoksi livahtaa taaksepäin maaston katveeseen täyttämään lippaita.

Panssarinesteeltä tuleva polku ja panssarintorjuntatykin asemaan johtava kaivanto yhtyivät kumpareella, jossa mielestäni sopi jatkaa sotaa.

Tykistötulen painopiste

oli tällä välin siirtynyt takamaastoon.

Hetken siinä henkeä vedettyäni totesin kuitenkin ympärilläni olevan pinottuina kymmenittäin panssari-miinoja. Oli löydettävä parempi paikka!

Lähdin pyrkimään taemmaksi. Siitä tulikin kujanjuoksu, jollaista en toista ole kokenut. Kaksi kertaa möyrin esiin päälleni laonneesta hiekasta, kun kranaatti oli räjähtänyt haudan reunalla juuri kohdallani.

Matkaa oli runsas sata metriä tukikohdan taakse kaivetulle tukilinjalle. Maasto oli kanervanummea, ti-

heää keskenkasvuista männikköä, ja paloi ilmiliäkissä. Lentelevien sirpaleiden, turpeiden ja tulenlieskojen keskellä minua varjeltiin niin että pääsin tukilinjan juokshautaan.

Siellä olivat tukikohtamme kärjessä olleiden ryhmien rippeetkin. Ikävä sanoa, mutta silmät renkaina ja oudosti ympärilleen pälyillen. Tarjosivat sentään tupakan.

HARHANÄKYJÄ

Sitten se alkoi.

Vastahyökkäys etenee

Joku huomasi oikealla taisteluhaudan takana liikuvan kypäräpäisiä miehiä.

Johtopäätös oli heti selvä: RYSSIÄ!

Taisi joku huutaa sen äänenkin eikä muuta tarvittu: joka ukko oli salamana pysytystä ja hurjaa vauhtia matkalla tienristeyksen yli pienen aukion toisella puolella olevaan kuusikkoon — pysytystä, suojautumatta ja jumalattomalla vauhdilla.

Kirosin ja huusin, mutta mikään ei auttanut.

Samassa olivat äskeiset kypäräpäämiehetkin paikalla. Olin jo ehtinyt suunnata konepistoolin sinne päin kun tulijat pelasti supisuomalainen perkele.

— Mihin helvettiin te oikein juoksette?! huusi kärjessä tuleva kypäräpä.

Huh — olipa lähellä! Varmistin ase- ja laskin sen alas.

Tulija, ylikersantti, ilmoitti olevansa rykmentin Jääkärijoukkueen johtaja ja tulossa avuksi. Hänen miehensä asettuivat tyylikkäästi

aseisiin — kuten valioporukselle sopii.

Sitten tapahtui kummia: kenenkään käskemättä joukkue aloitti hillittömän ammunnan — aseet lauloivat pitkiä sarjoja palavaan mäntypensaikkoon savun sekaan.

— Mitä helvettä te oikein ammutte?! karjuin metelin läpi ylikersantin korvaan.

— Etkös näe että koko metsä on ryssiä täynnä? sanoi tämä — ja paahtoi konepistoolillaan puoli lipasta kerrallaan.

Tuijotin tulen ja savun sekaan enkä nähnyt siellä ristin sielua.

Jossakin oli nyt vikaa — joko minä tai nuo äsken tulleet ovat pahasti sekaisin.

Jääkärit ampua paahtoiivat piiput kuumina.

Päätin, että minun täytyy olla sekaisin ja että paikkani näinollen on jossakin muualla kuin täällä.

Hiippailin siis hiljalleen komppanian komentopaikalle ja selitin tilanteen päälliköllemme luutnantti Leevi Maltarille. Ottaen mukaani lääkintämiehet palasin sitten etulinjan hautoja pitkin tukikohta Ruutuun, jossa kyyristelin keskityksen loppuun saakka.

Jääkärit kertoivat ajaneensa vihollisen omalle puolelleen. Jälkiä myöhemmin tarkkaillessa kävi ilmi, että ”voittamaton Punaarmeija” ei ollut käynyt etumaisia taisteluhautoja kauempana — siinä palavassa männikössä ei ollut käynyt ketään.

Me JR 44:n 11. Komppanian III Joukkueen miehet aloimme keräillä kampeitamme. Kaverit polttelivat puhdetöitään — tukikohta Ruudun kamiinoiden savupiipuista kohosivat ilmaan kauhat ja lampunjalat.

Oli taas edessä totinen koetus.

Säilytä Sinäkin Kansa taisteli- lehtesi vuosikerrat vahvassa kansiossa

Tämän lehden kertomukset ovat tosi vankkaa luettavaa, ja niiden pariin on kiinnostavaa palata aina uudelleen. Kansa taisteli-lehden vertaansa vailla oleva dokumentti-aineisto kannattaa säilyttää myös sen historiallisen arvon vuoksi.

Pekka Aaltonen

Pekka Aaltonen
Yliluutnantti evp.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -lehden vuosikertakansio.

Värit: tummanruskea, painatus: kulta.

Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.

Hinta 18 mk/kpl

(+ postitus- ja käsittelykulut 6,50 mk/1 kpl, 8 mk/2 kpl, 13 mk/3-5 kpl).

LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI. LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI.

KIRJE

Vastausiänitys
HKI 10/21 Lupa 1003

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
Tilaaajapalvelu
PL 20
00003 HELSINKI 300

**KANSA
TAISTELI**
-miehet kertovat

**TILAUSKORTTI
VUOSIKERTAKANSIOT**

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen ja historiallisesti arvokkaan lukupaketin.

Tilaan Kansa taisteli -lehden vuosikertakansioita.

___ kpl. Hinta 18 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut).

Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 30. 9. 1982 saakka.

Syväriltä Sortavalaan

Aunuksen kannaksen viivytystaistelu oli eräs sotiemme vaikeimmista operaatioista.

Laatokan rannan suunnassa katkaisi vihollisen maihinnousu vetäytymisten. Siirtävät joukot jäivät heikkokuntoisten sivuteiden varaan.

Vaikeinta oli haavoittuneilla, jotka eivät päässeet edes suojautumaan vihollisen ilmavoimien jatkuvien hyökkäysten alta.

15.Prikaatin asemia Syvärin suun maastossa

SA-kuva

JOKAINEN rukoili mielesään, ettei vain haavoittuisi liikuntakyvyttömäksi vetäytymisvaiheen aikana. Se oli ollut pääpuheenaihe jo silloin, kun porukka eräänä yönä irtautui vihollisen painostamatta asemistaan Kuuttilahden Iloiselta Kulmalta. Koko Syvärin alajuoksun joukot olivat jäämässä pussiin ja piti lähteä, vaikka vihollinen ei täällä tässä vaiheessa juuri painostanutkaan.

Palvelin 15.Prikaatin IV Pataljoonassa. Kun irtauduimme Pisin taemmasta asemasta, oli meillä onni päästä vetäytymään pitkin Laatokan rantaa, jossa tiheä koivikko helpotti suojautumista vihollisen lentotoiminnalta. Tiet eivät kyllä olleet kehuttavia — koko ajan saimme rämpiä vetelässä rämeikössä polvia ja välillä jopa kainaloita myöten.

PUSKAVIIVYTYSTÄ

Vihollinen seurasi tiiviisti kantapäillämme. Sitä viivytettiin pienillä porukoilla — milloin oli asialla komppania, milloin vain joukkue ja joskus pelkkä ryhmäkin. Kun joku oli aina räiskimässä, ei vihollinen päässyt tulemaan aivan sutena silmille. Sen oli edettä-

Polkia Iloisen Kulman montuissa

vä varovasti, koska aina piti pelätä jotakin yllätystä. Tällä hidastetulla vauhdilla saimme raskaan aseistuksen ja huollon vedetyksi taakse pitkin metsäteitä ja polkuja.

Kesäkuun 25. päivänä olimme jossakin Alavoisten seuduilla. Täällä jonkinlainen tien tapainen kierteli suuren suon reunaa, ensin sen sivua ja sitten pohjoispään ympäri.

Tähän maastoon määrättiin viivytämään 13.Komppanian I Joukkue, jonka johtajana toimi luutnantti Saario. Minä toimin konepistoolimiehenä joukkueen 1.Ryhmässä, jota johti kersantti Rämänen. Ryhmämme määrättiin varmistamaan keskelle suota, jotta vihollinen ei pääsisi yllättämään

joukkuetta sivustalta ja panemaan sitä mottiin.

Suo oli kuiva rahkasuo, jonka keskellä oli kolme suurta mäntyä. Asetuimme asemaan niiden suojaan.

Meille oli annettu toimintaohje, ettei meidän kiireisen lähdön sattuessa tarvitse yrittää joukkueen luokse tielle, vaan saamme vetäytyä suoraan taaksepäin.

Vetäytyminen ei ilmeisesti tulisi olemaan kovin helppoa, päätelimme. Niin viholliseen kuin omiinkin päin oli nimitäin aivan aukeata suota useita satoja metrejä.

VIHOLLINEN ON NISKAN PÄÄLLÄ

Emme ehtineet olla mäntyjen

suojassa montakaan minuuttia kun vihollinen alkoi syyttää niskaamme kranaatteja. Ensimmäinen tuli pitkiä, sitten lyhyitä ja lopuksi tietenkin alkoi tulla suoraan päälle.

— Nopeasti joukkueen luo, muuten menee tässä paikassa henkirepu! hihkasi Rämänen.

Kaikki selvisimmekin kranaattiryöpystä omien luo suon pölytyssä joka puolella ympärillämme.

Selostimme ”tilanteen” luutnantti Saariolle. Tulimme siihen johtopäätökseen, että vihollinen ilmeisesti luuli pientä vain seitsemän miehen porukkaamme tulenjohtueeksi — tuskinpa se muuten olisi haaskannut meihin sellaista kranaattimäärää nähtyään ryhmän suon toisesta reunasta.

Hetken henkeä vedettyämme aloimme miettiä asioita tarkemmin ja huolestua — jos se sittenkin kiertää sen suon kautta? Kuin yhdestä suusta esitimme Saariolle:

— Kyllä kai on parasta, että menemme sinne takaisin suojamaan sivustaa.

— Jos siellä kerran on niin pirulliset oltavat, on turha mennä sinne tapattamaan itseään, esteli Saario.

— Mennään sinne vanjan

kaveriksi — jos sillä vaikka on ikävä meitä, naureskeli joku.

Niin painuimme takaisin samaan mäntypuskaan.

UUSI RYÖPPY

Emme ehtineet olla paikalla montakaan minuuttia kun al-

minun väliini. Tunsin voimakkaan iskun selässäni — kuin olisi halolla lyöty. Toista nilkkaa vihlaisti pahasti ja tuntui, kuin olisi koko jalka mennyt.

Huomasin ilmanpaineen heittäneen minua metrikaupalla. Olin varmaankin ollut jonkin aikaa tajuttomana, sillä

oli aivan velto. Sitten totesin sirpaleen murskanneen koko takaraivon.

Kauhu pyrki valloilleen. Olin yksin ja pahasti haavoittuneena alueella, johon vihollinen kykeni tähyttämään.

HAAVOITTUNEENA TAAKSEPÄIN

Epätoivon antamin voimin hyppäsin pystyyn ja aloin juosta omiin aseisiin päin. Puristin konepistoolia oikeassa kainalossani ja juoksin — vain juoksin tajuamatta enempää kipua kuin mitään muutaakaan.

Seuraava havaintoni oli, että ympärilleni tippui kevyen kranaatinheittimen ammuksia. Niitä tuli joka puolelle. En kuitenkaan uskaltanut mennä maahan, sillä pelkäsin, että en enää jaksaisi nousta, vaan sammuisin suolle. Jatkoisin siis juoksua kranaattien seassa.

Vasen puoli tuntui kuin halvautuneelta — aivan tunnottomalta.

Milloinkahan iskee oikeaan puoleen? tuli ajatus mieleeni.

Metsän reuna näytti olevan tavattoman kaukana, saavuttamattomissa. Lopulta kuitenkin pääsin heittäytymään maahan ensimmäisten puiden suojaan.

On sillä vanjalla tavaraa, kun ampuu tällä tavalla yhtä ainutta rampaa miestä, ajattelinkin.

Sitten vilkaisin ympärilleni ja näin tien noin parinkymmen metrin päässä. Siellä marssi juuri jokin viivytysojoukko hyvässä järjestyksessä, joukon viimeisinä luutnantti ja vänrikki.

Huusin apua. Kun näin auttajien lähestyvän, menetin tajuntani.

Heräsin jonkinlaisilla hätäpaareilla. Kun hiukankin liikautin itseäni, tuntui tuska hirvittävänä.

HEVOSKYTYI

Sitten ilmestyi jostakin paikalle hevonen ja kärryt — kuin taivaan lahjana! Kantajat huusivat ajomiehelle ja saivat hänet pysähtymään.

Kärryissä oli kranaattikuor-

ma, jonka päällä jo ennestään makasi haavoittunut mies. Minut nostettiin hänen viereensä ja yhdessä teimmekin sitten matkaa sotasairaalaan saakka.

Nyt oli tilaisuus hiukan tarkastella vammojani. Kaverit vetivät puukolla vaatteet ja jalkineet auki koko vasemmalta puoleltani. Suurin haava oli reidessä, josta vuosi eniten verta.

Kenelläkään ei ollut sidos- tarpeita — ne olivat ehtineet loppua jo aikaisemmissa vaiheissa. Muistin itselläni olevan pienen ensisiteen, joka löytyikin puseron taskusta. Sillä sidottiin reisihaava, jota tässä vaiheessa pidettiin pahimpana, vaikka se myöhemmin osoittautui lievimmäksi.

Jonkin matkaa ajettuamme hevostiesmiestä ilmoitti jättävänsä meidät tien varteen takana tulevien ajoneuvojen kuljettavaksi — hänen itsensä pitäisi ammuksineen seurata omaa tykkiryhmäänsä. Protestoimme ankarasti ja ajomies suostuikin jatkamaan matkaa. Tykeistäkään ei ollut tietoa.

Sitten minua alkoi hirvittävästi palella, varsinkin paljaana olevalta vasemmalta puolelta. Vaikka oli kesä, oli yö viileä.

Lopulta saavuimme jollekin aivan kehnolle huoltotielle. Se oli kuran ja liejun vallassa — näytti pohjattomalta.

AUTOLLA ETEENPÄIN

Tien vieressä seisoi sairausauto, jonka luona oli kuljettajan lisäksi haavoittuneita. Hevosmiehemme kippasi meidät auton luo ilmoittaen tuovansa lisäkuormaa.

— Minulla on käsky polttaa auto, koska tässä kuravellissä ei pääse mihinkään, ilmoitti kuljettaja.

— Yritä nyt edes! rukoilimme. — Muuten me kaksi jäämme ilman muuta tänne.

Kuljettaja myöntyi, vaikka ilmoittikin jo etukäteen yrityksen turhaksi. Lähdeittiin liikkeelle vauhtia ottaen ja pienillä vaihteilla jurnuttaen.

Puolen kilometrin päässä oltiin akseleita myöten liejus-

Kaveri suojaan!

SA-kuva

Kärryille ja eteenpäin!

koi uudelleen sama ryminä: kranaatteja tuli neljällä tykillä, iskivät maahan miltei yhtä aikaa.

Ensin tuli pari kertaa lyhyitä ja sitten kerran pitkiä. Sitten seurasi tauko.

Tajusimme, että vihollinen nyt ampui patterillaan haaran keskelle ja sen jälkeen ehkä koko patteristolla.

Olimme hetkessä pystyssä. Emme kuitenkaan ehtineet tehdä mitään muuta, sillä nyt ulvahti kaksi kranaattia aivan eteemme. Heti sen jälkeen meni yksi kranaatti hiukan yli. Mihin iskee neljäs?

Tuskin ehti ajatus syntyä aivoissa kun asia selvisi: neljäs iski muutaman metrin päähän jaloistani kersantti Rämäsen ja

katsoessani ympärilleni näin viiden kaverini mennä viiletävän parasta vauhtiaan lähellä suon ja metsän rajaa.

Yritin huutaa apua, vaikka tajusin, ettei sitä enää kukaan kuulisi.

Sitten näin miehen makaavan vatsallaan parinkymmen metrin päässä. Hän näytti täysin elottomalta.

Oli siis selvittävä omin neuvoin.

Tunnustelin nilkkaani. Ihmeekseni se kesti astua. Suusta ja nenästä valui kovasti verta. Tunsin kuitenkin jaksavani joten kuten liikkua — ainakin toistaiseksi.

Konttasin miehen luo ja tunsin hänet Rämäseksi. Yritin kääntää häntä, mutta mies

sa kiinni. Kuljettaja ja kävelevät potilaat yrittivät kaikkensa saadakseen työnnettyksi auton liikkeelle. Se ei kuitenkaan hievahtanutkaan.

Silloin saapui takaa jokin tykistön hevuskolonna. Kuljettaja pyysi luvan saada kiinnittää auto köydellä yhteen tykkiin. Näin päästiin hiljalleen junnaton taas eteenpäin.

Huoltotie oli pitkä ja marsimme kesti monta tuntia. Tien toisessa päässä oli ajoneuvoja avustamassa joitakin telatraktoreita.

Näin päästiin kovalle tielle. Kumpareella näkyi Viteleen kylä.

TAISTELUN JALOISSA VITELEESSÄ

Auto vei meidät jonkin yksikön JSp:lle, jossa lääkintäluutnantti ryhtyi tarkastelemaan vammojani.

Tarkastus kuitenkin keskeytyi alkuunsa, kun vihollisen maataistelukoneet iskivät kylään tykein ja konekivääreihin.

Naiset ja lapset pakenivat taloista huutaen ja parkuen. Lojuin paareineni hyvänä maalitauluna aukealla pihamaalilla ja tarkkailin kaaosta. Mitään ei ollut tehtävissä.

Lääkintämiehet olivat painuneet lähellä olevan rakennuksen suojaan. Joka puolella rätisi ja paukkui. Konekiväärisuihkut pyyhkivät kenttää.

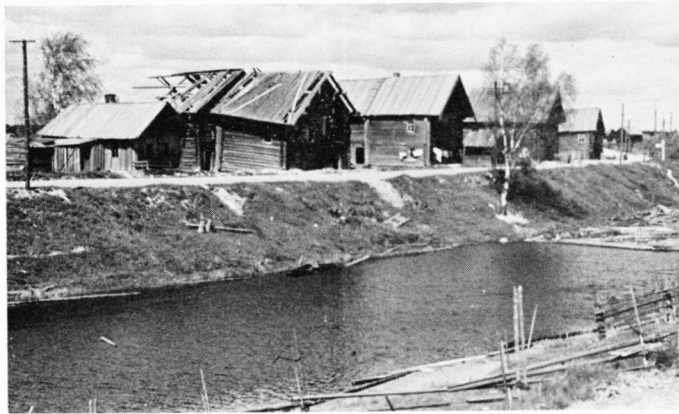
Yritin päästä kierimällä johonkin ilmasuojaan, mutta sain vain päätäni hiukan käännetyksi. Sekin aiheutti selässä hirvittävän kivun — niin pahan, että tajunta uhkasi mennä.

Tähän kai minun on sitten kuoltava parin vuorokauden pelastusoperaation jälkeen! Vedin kädet silmilleni ja odotin loppua.

Jostakin ampui kylään vihollisen järeä laivastotykistö. Maa vapisi kuin järjestyksessä.

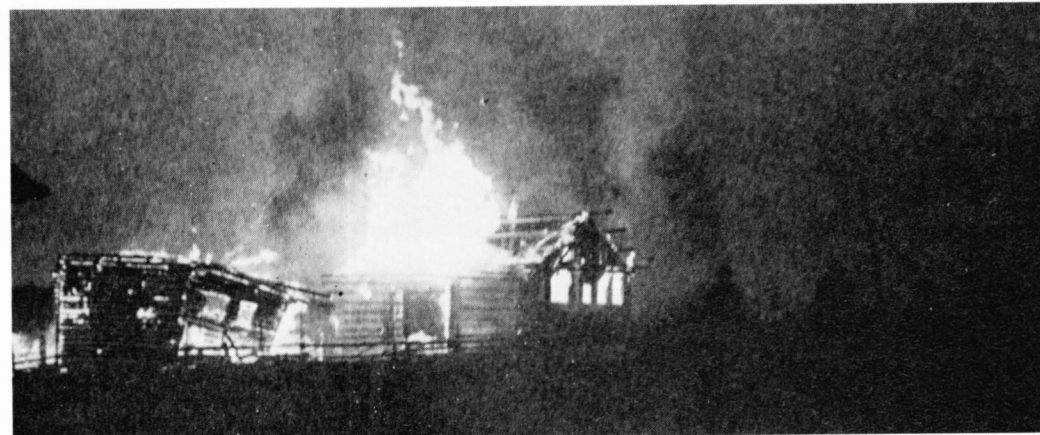
Lopulta lentokoneet poistuivat. Lääkintämiehet ilmesivät paikalle ja ihmettelivät, kun olin hengissä.

— Nyt äkkiä töihin ja sidotaan nämä pojat! huusi lääkintäluutnantti. — Heidät on saa-

Viteleen kylän maisemia

SA-kuva

Vihollinen on ampunut Ylä-Viteleen rakennukset tuleen 29.6.1944

tava matkalle.

— Ei sidota vaan evakuoidaan! vaadin omasta puolestani. — Autoon ja äkkiä! Minä jaksan kyllä olla sitomatta vielä muutaman tunnin, kun olen selvinnyt tähänkin asti. Koneet ovat pian taas päällä ja silloin voi käydä niin ettei jää mitään sidottavaa...

Lääkintämiehet uskoivat ja työnsivät minut paareineni sairaauton alimmalle tasolle. Päälläni oli toinen kärrykydissä tullut paripotilas.

SAIRASAUTOSSA ILMAHYÖKKÄYSEN TEN MAALINA

Niin päästiin liikkeelle.

Viholliskoneet partioivat tien suunnassa. Hyökkäykset tapahtuivat siten, että kone suhahti ylitse ja havaittuaan meidät kääntyi takaisin ampuen puiden latvoista konekivääreillään. Kuljettaja, apumiehet ja kävelevät potilaat olivat painuneet puiden suo-

jaan jo ensimmäisen ylilennon aikana ja auto liikuntakyvyttömäksi potilaineen seisoivat maalin keskellä tietä. Kuin ihmeen kautta ei tullut pahoja osumia.

Kun sama näytelmä oli toistunut pariin kertaan oli pakko ottaa johto. Kuljettajan tultua taas kerran suojasta autoon otin pojan puhutteluun:

— Jos vielä kerran loikkaatte metsään ja jätätte meidät maalitauluksi ammumme heti! Meillä on molemmilla pistooli juuri sitä varten. Ojat ovat olemattomat ja auton voi ajaa suojaan tai pahimmassa tapauksessa pitää liikkeessä, jolloin siihen on vaikeampi osua.

Kuljettaja uskoi. Vihollisen jälleen hyökätessä hän piti hyvää vauhtia yllä.

Makasin paljailla rautalan-kapaareilla — pehmikkeet olivat jossakin vaiheessa hävinneet sen tien. Kun auto heittelehti pommien rikkomalla tiellä kovassa vauhdissa hieroutuivat murskautuneen lapaluuni sirpaleet toisiaan vasten.

Silmissä säkenöi ja välillä olin menettäjä tajuntani.

SAIRAALASSA

Matkan edistyessä aloin kuitenkin suhtautua tilanteeseen yhä toivorikkaammin — ehkäpä tästä sentään vielä selviään...

Lopulta päädyttiinkin Salmien kenttäsairaalaan, jossa oli kova paine päällä. Yhteen potilaaseen ei ehditty aikaa tuhlaamaan: nopea siteiden parantelu, morfiinipiikki, kortti

kaulaan ja eteenpäin ensin autolla ja sitten moottorijunalla. Muistoksi sain nilkastani löytyneen viiden sentin mittaisen sirpaleen — kuin parsinneulan.

Junassa tuli hoitajatar kysymään, tarvitseeko joku särky-lääkettä. Ilmoittauduin, koska tuskat olivat ankarat. Sain taas piikin ja nukuin heti.

Heräsin aivan pyörällä päästäni. Vaunu oli hämärä ja kun en voinut kääntää päätäni, en nähnyt ympärilläni. Ensimmäinen ajatus oli, että minut oli tuotu johonkin pimeään loukkoon kuolemaan.

Sitten tulivat lääkintämiehet kantamaan paareja. Sain selville, että oltiin Sortavalassa. Siviilit kävivät meitä ihmettelemässä. Muuan ystävälinen sielu lahjoitti minulle kokonaisen Saimaa-askin, joka oli siihen aikaan arvokas omaisuus.

Edellisistä sauhutteluista olikin iäisyys. Siitä se elämä muutenkin taas alkoi hiljalleen järjestyä. □

Jossakin oli vanha silta korjattu kauniisti

Pioneerien tehtävänä oli huolehtia siitä, että silta lensi ilmaan sekavan viivytystaistelun täsmälleen oikeassa vaiheessa.

Odoteltaessa toimintahetkeä saivat räjäyttäjät hyvän kuvan koko vetäytymisoperaation kulusta.

— jossakin oii vain tukkisuma raahattu sillantapaiseksi

Vastasimme sillasta Syvärin suunnalla

Panokset paikoilleen ja johtimet kiinni sähkönalleihin

ELETTIIN juhannuksen aluspäiviä vuonna 1944.

Yksikköme olivat perääntymisliikkeessä, joka oli alkanut Syväritä. Minne ja kuinka pitkälle takapakki vetäisi, siitä meillä kenttämiehillä ei ollut hiirenkarvan väristä aavistustakaan.

Silloin ihminen tunsi itsensä pieneksi ja Jumalan Suureksi.

Kosteutta pisaroivan kesäpäivän harmaus oli tiivistynyt savusta, jota kylä- ja metsäpalot levittivät. Jostakin tuuli toi mädänneen lihan kuvottavaa lemua, jonka löyhkä tuntui iskostuvan hengityselimiin ja kosteisiin vaaterysyihin. Kaiken yllä

pauhasi rumpukalvoja repivä räjähdysvyöry, valittivat ulvovat, kuumat sirpaleet ja vihloivat tuskanhuudot. Lämmin, kosteuden täyttämä kesäpäivä itki ihmiskunnan mielettömyyttä.

TÄRKEÄ TEHTÄVÄ

Pioneeripataljoona 21:n 3.Komppanian joukkue oli alistettu JR 41:n I Pataljoonalle. Oltiin jossakin Lamperon tasalla.

Miehet olivat loppuun väsyneitä, nälkäisiä ja unisia. Huolto toimi huonosti: kaksi vuorokautta oli kulunut siitä, kun miehet viimeksi olivat täyttäneet hernevellillä römpsänsä. Ne leipäkyrsät ja

vanikanpalaset, joita oli sotkeutunut leipälaukkuihin, jokainen oli pureksinut kylmissään. Vaikka ilma oli lämmin, niin kosteus, väsymys ja nälkä herättivät epämiellyttävän viluntunteen.

Joukkue oli asemassa maantiesillan luona ja odotti, että viimeiset viivytsryhmät ylittäisivät sillan ja sammalenuskeat venäläiset tunkeutuisivat purolinjan takaiseen maisemakuvaan. Joukkueen, jonka johtajana toimi nuori, kaksikymmentäviisi syntynyt vänrikki *Mikko Vahanen*, miehet olivat kaikki nuoria. Pienen narinan myötäilemänä porukka teki tehtävänsä ja vieläpä

tinkimättä.

Vilho Lappalainen, — Vuolijoen poikia Kainuusta — seisoi tietä lähinnä olevassa poterossa ja katseli sillalle, jonka yli lappoi miestä jatkuvalla syötöllä. Hän ihmetteli hieman: Jo kolmea tuntia aikaisemmin oli ilmoitettu, että pian viimeinen viivytsjoukko ylittäisi maantiesillan, jonka saisi räjäyttää ja lyhyen kahinan jälkeen nykyistä peruutusvaihteen vetämään.

Tulihan niitä miehiä. Jokainen vakuutti, että hän oli viimeinen, mutta vänrikki Vahanen ei hermoillut. Hän jäi odottamaan ja nyt odotuksesta oli kasvanut kolmi-

tuntinen nälkärupeama.

Ja sitten iltapäivällä Vahnen sai yllättävän ilmoituksen: venäläisten eteneminen oli jäänyt jumiin eikä siltaa tuhota — toistaiseksi. Vahnen veti ryhmät takana oleviin kaivantoihin jättäen rannalle vain tarvittavan silmänäkövartion. Päivä lähti vanhenemaan iltaan.

Sumuverho oli revennyt yläreunaan asti ja aurinko pudotti valonsa lämmintä kosteutta hengittävään maahan. Aseiden rätinä läheni. Ryvettyneitä, repaleisia miehiä kulki sillan yli, joku heistä synkkää uhmaa hehkuen, joku itkien. Sinä päivänä pioneerijoukkueen miehet näkivät paljon sieluntuskaa, kärsimystä, pelkoa, rohkeutta, vihaa ja uhmaa.

SOTA KAATUU PÄÄLLE

Tulitaistelu oli lähennyt lähes purolinjan tuntumaan. Sarjat rätsivät repivän selvinä, kimmokkeet parkuivat ja valittivat, kun ne pyyhkivät purorotkon ylitse. Venäläisheittimet pudottivat rautaa lähes kasapäihin. Vahnen rukoili sisimmässään, ettei jokin noista siivettömistä kyyhkysistä erehtyisi tekemään hätälaskua maantiesillalle, jonka alla oli satoja kiloja trotyyliä. Se olisi ollut sillan meno, mutta samalla myös parin ryhmän, jotka Vahasen mukana pelkäsivät sillankorvassa.

Kaksi ryhmää Vahnen oli jättänyt kauemmaksi, missä olivat sähkösytytysjohtojen päät ja laukaisupatterit sekä parempi mahdollisuus suojautua keskitykseltä. Näitten ryhmien mukana oli kersantti *Reino Nikula* — Hämeen miehiä.

Antti Piipponen, Kajaanin maalaiskunnasta, levollinen ja varmaotteinen mies katseli maantielle, jolla tungos oli jo loppunut. Haavoituneita kuljetettiin sillan yli, mutta jälkiviivytyksen kynnelle kykenevät jatkoivat tu-

Sähköjohto suojataan tykistötuulta

SA-kuva

Joukkoja valuu paikalle pikku porukoissa

litaistelua, joka tuntui juuttuneen kiinni pieneksi nahisteluksi.

Autiolla kranaattien kuokkimalla maantiellä läheni mies, jolla näytti olevan tulenpalava kiire, juosten tulija ylitti sillan ja pysähtyi Piipponen luokse.

— Missä on suolenompe-lupaikka? mies kysyi palavissaan. — Nahka otti joitakin rautapalasia, pitäisi saada rättilä reikiin. Häh... onko hajua...?

Piipponen totesi, että miehen puseron selkäpuoli oli sirpaleiden repimä sekä hiestä ja verestä märkä. Nokisesta ja partaisesta naamasta hehkuivat kuumeisen palavat mustat silmät.

— Ei ole varmaa tietoa, sanoi Piipponen. — Kilometri tai pari eteenpäin on joitakin huoltoporukoita, eikä kukaan sieltä joku jodipinnari löydy. Jaksatko omin voimin...?

Mies, alikersantti, irvisti jonkinlaiseksi kiitokseksi, kirosi ja kiiruhti eteenpäin.

Korporaali *Toivo Karppi-*

nen — taisi olla paltaniemiläisiä — tuli Piipponen luokse. Tarinoitiin.

Sitten tuli paikalle kolmas mies:

— Alikersantti *Kaino Alander*... etsin häntä. Oletko nähnyt täälläpäin haavoitunutta tummaa alikersanttia?

Mies imi savua sisäänsä sanomalehden palaseen kääritystä kessusätkästä. Karppinen nieleksi, sillä kessun haju oli herättänyt tupakan mieliteon. Niin kessut kuin muonatupakatkin olivat pojilta aikaa sitten lopussa.

— Meni tästä yksi äsken

— Oletkos sukulainen? tasoitteli Piipponen. — Joku kilometri taaksepäin tuohon suuntaan, sieltä sen varmaan löydät...

— En ole sukulainen, mutta käskettiin tuoda sanaa — sen veli on kaatunut jossakin. Sanokaa sille jos näette, minun pitää palata tuonne... Ja hauskaa juhannusta!

TYYPPEJÄ TAPPOTANTE-REELLA

Mies lähti rohtuneet huulet irveen väännettyinä. Piipponen ja Karppinen jatkoivat odottamista. Väsytti ja nälkä kurni suolissa.

Otto Kilpeläinen, suruton röntäpää Kajaanin maalaiskunnan Jormua-nimisestä kylästä, pasteeraili maantiellä, jonka yllä volahtelivat sirpaleet ja parkuivat kimmokeluodit.

Joku tohkeissaan oleva sotamies pysähtyi Oton luokse. Mies oli menossa taaksepäin ja ensi silmäyksellä näytti, ettei miehessä ollut mitään epänormaalia.

Mies pysähtyi ja naulasi katseensa Oton hailakanharmaisiin silmiin. Tuon soturin katsesta Otto luki sellaista, että — vaikka olikin ronski sälli — hän kavahti ja perääntyi pari askelta.

Tavallisesti Otto vastasi kaikkeen kurnuttavalla naurulla, mutta nyt hän oli hämillään ja seiso siinä kuin tiehen kiinni kasvaneena.

Mies tuli lähemmäs.

Hän hähätti naurun ja sitten kysyi salaperäisenä, lähes kuiskaten:

— Oletko nähnyt Jumalaa? Tunnetko sinä Hänet?

— Mitä sinä perkele mölötät? Otto älähti. — Ei täällä muita ole kuin piruja ja palokärkiä ja puolikuollutta kuulanruokaa! Usko, ettei herrat asu täällä! Tuossa on tietä, antaa tallata!

— Minä etsin Jumalaa, mies tivasi totisena. — Täällä jossakin Hänen pitäisi olla...

Miehen silmät harittivat. Hänellä oli vaikeuksia myös ulkonaisen tasapainonsa kanssa. Hän huojui kuin juopunut.

Oton mitta oli täysi. Hän tyrkki miehen liikkeelle ja tämä lähti huojatelemaan eteenpäin.

Mies pääsi noin sadan metrin päähän Otosta, kun tiellä leimahti ja jyrähti. Tasapainostaan suistunut ihmissielu

oli löytänyt etsimänsä.

Äkkiä tallasi sillalle päin sama alikessu, joka jokunen tunti sitten oli kyselty sidon-tapaikkaa. Miehen likaisella naamalla näkyivät kivun nostamat juonteet, mutta silmät paloivat tulta. Se ei ollut sairasta hehkua, vaan toimintahalun syyttämää liekehtimistä.

Hölmistynyt Piipponen hönkäisi:

— Mihin hittoon sinä menet...? Äsken kyselit miehiä, jotka osaavat laittaa kapaloita sairaille! Katsoin, että selässäsi oli ainakin kuusi tai seitsemän sirpaletta...!

Alikersantti väänsi huulensa hymyyn, joka näytti enemmän irvistykseltä kuin hymyltä. Hän sanoi kevyeen sävyyn:

— Sinne jäi tuli padan alle, täytyy joutua hämmentämään, ettei käy pohjakäry...

— Johan on natsan kipee mies! Piipponen kommentoi kantaansa. — Miten ihmeessä ne päästivät sinut tänne!? Selkä kuin harvatekoinen pärevasu!

— En minä kyselty vaan lähdin. Täytyy saada kolmas natsa ennenkuin kaksi entistä mustuvat kokonaan. Tulee turhanpäiden räätäliötitä, hehehe...

Nauru kuului hieman litistyneeltä, soinnuttomalta, mutta miehen päämäärä oli selvä. Hän oli jo sillan toisella puolen, kun Piipponen vasta pohdiskeli vastarepliikkiään.

VETO LOPPUU

Pioneerien odotus jatkui. Verestävin silmin vartiomiehet tuijottivat puron yli. Maisemakuva ei muuttunut. Jossakin vähän kauempana aktiivinen viivytysporukka näytti saaneen tilapäisen yliotteen vihollisesta ja taistelu jatkui.

Korpraali *Oiva Lehtinen* Tampereelta oli säästännyt kessujaan. Hän kiersi nurkantakaisestaan valtavan sätkän ja lähti keskustele-

Tuleeko vihollinen aivan kannoilla?

SA-kuva

maan vänrikin kanssa:

— Piruko niitä siellä pitelee...? Tässä jo sielu jäykistyy ikävästä.

— Näyttävät saaneen rysän etenemisen pysähtymään, totesi Vahanan.

— Mitäs se hyödyttää! Lahtinen kiukutteli. — Se vain kiertää sivusta ja panee viivytysporukat mottiin.

Piipponen tuli paikalle juttelemaan.

Äkkiä siihen ilmestyi — kolmannen kerran! — myös alikersantti Alander.

Miehestä näytti nyt olevan veto lopussa. Silmäkulmassa nyki hermo. Toisten kysyviin katseisiin vastaten mies virkahti alasointisesti:

— Veljeni on kaatunut...

Hän nieli lauseen poikki ja käänsi kasvonsa pois päin.

Piipponen sanoi kuin heräten:

— Kuulin siitä eilen, mutta unohdin sen. Ajatukset tahtoo pakkautua kasapäihin.

— Eilenkö...? Alander äänsi kysyvästi ja lisäsi: — Tänään se on ollut.

Ei se ole ihme, jos alkaakin ajatus kasaantua, Vahanan totesi huolestuneena. — Syömättä, juomatta ja nukkumatta...! Tässä alkaa nähdä

unia seisaallaan. Hitto...

Kilpeläinen tuli paikalle ja ilmensi ajatuksiaan sie-lukkaasti:

— Ja perkele, minä lähdän vetämään! Syömättä en kuku tuntiakaan enää, se on perkeleen tosi!

— Älä pitkästy, kyllä pian muonakuski tulee, Vahanan lohdutteli, vaikka ei itsekään uskonut kerto-maansa.

Muonaa ei tullut, mutta kolmituumaainen tuli ja jyrähti tien poskessa. Räjäh-dys lukkosi korvat, sirpaleet ulvaisivat ja multaa satoi miesten kesäpuseroitten selkään.

Kun silmä alkoi nähdä, miesten edessä oli räjähdyskuoppa. He nousivat ja karistivat enemmän mullan painot ryysyistään.

TOSITOIMIIN

Sitten äkkiä asetelma muuttui: ensimmäiset sillan takana taistelleen viivytysosaston miehistä ilmestyivät näkyviin. Hetkeä myöhemmin koko porukan vähiin sulaneet jäännökset olivat ylittäneet purorotkon.

Vihollinen ei roikkunut aivan kannoilla, joten sillan

ylitys sujui ilman lisätappioita. Maastosta oikealta tosin kuului aseiden pauketta, mutta sen merkitystä Vahanan ei tiennyt — ei silloin vielä.

Hän pysäytti likaisen parroittuneen luutnantin, jolta kysyi:

— Kuinka paljon miehiä on vielä puron takana? Tiedätkö...?

Luutnantti kuivasi kasvojaan puseroonsa. Sitten hän mörähti syvällä bassolla:

— Ei yhtään.

Hän pyyhki kuivunutta vaahtokuolaa huuliltaan silmäillen torjuvasti uteliasta vänriikkiä.

— Totta saatana, onhan siellä miehiä, mutta he matkaavat jo helvettiin, hän jatkoi tylysti silmäten poikamaisen siloposkista Vahasta.

Kun jälkivarmistuspöyhiehet häipyivät, Vahanan sanoi:

— Ryhmät vetäytyvät Nikulan luokse. Lahtinen ja Lappalainen jäävät kanssani. No — senkun jo menette! Vetäkää ketju tien poikisuuntaan!

Ryhmät lähtivät. Lahtinen ja Lappalainen jäivät vänrikin seuraksi.

Miehet hätkähtivät, kun venäläisten hehtaari-pöyhie kaatoi porisevan rautaisannoksensa maantiesillan lähelle. Vielä muutamia kertoja sen keitos kiehui syvämultaisessa maassa. Sitten räikkinä loppui ja maantiesillan takana olivat jo lähimmät vihollisista.

Matkaa oli vain satakunta metriä ja puron yli katselevat venäläiset seisovat avoimella paikalla suojautumatta.

Lahtinen nuolaisi huuliaan ja raksautti konepistoolin varmistimen eteen. Vahanan, joka oli jo syyttänyt aikatulilangan, kuuli varmistimen varoittavan helähdysten. — Parempi, ettei ilmaista itseämme turhanpäiten, hän sanoi maltillisena. — Älä hitossa ammu...! Ja nyt pois! Käyttäkää hyväksenne alikasvillisuuden antamaa näkösuojaa!

HYVIN LAKOSI!

Joitakin venäläisiä jo hiip-paili sillan päähän aikoen lähteä ylittämään sitä, kun joku miehistä painoi sytytys-johtojen päät laukaisuparistoon. Sähkösytytyskojekin oli, mutta patteriyhdistelmä — koottu litteän sähkötas-kulampun neljästä paristosta — oli luotettavampi. Varasyt-tyksen aikatulilanka jo pa-loi, joten siitähän huolimatta, että keskitys olisi katkaisu-t sähköjohdon, silta tö-mähtäisi ilmaan.

Olemattoman lyhyen het-ken miehet ehtivät jännätä toimisiko sähkösytytys.

Sitten räjähdysääni repi rumpukalvoja ja sillan peit-tävästä savusta lensi ilmaan puunkappaleita, maata ja pölyä.

Homma oli onnistunut sataprosenttisesti!

Vain mustuneet silta-arkut jäivät paikalle jonkinlaisiksi muistomerkeiksi.

Odotettiin, kunnes kaikki roina oli ehtinyt tippua il-masta alas. Sitten Vahanan karjaisi:

— Pyörille! Ja vauhtia päälle!

— Ja antaa rattaan vaan pyöriä niin perkeleesti! uhoi juhlallisen hetken innoitta-mana Lahtinen.

Olihan aihettakin hyvän mielen purkaukseen: silta oli hajonnut mallikelpoisesti eikä joukkue ollut kärsinyt minkäänlaisia tappioita — vielä. Jonkun pioneerin li-kaisella pärställä kävi jo hy-myn väre.

SE AINAINEN RIESA!

Äkkiä metsästä tulla möyrysi pahansisäinen kapteeni ja hänen vanavedessään kymmenkunta yhtä synkkää miestä. Koko porukka oli li-ikomärkänä. Vettä valuva kapteeni vaahtosii:

— Helvetin tontut, minkä teitte! Räjyitte liian aikai-sin ja saimme uida joen yli! Onko teillä upseeria mu-kana?!

Vahasella oli syytä louk-kaantua, sillä syytös oli täy-

Nyt on oikea hetki. Silta ilmaan!

SA-kuva

Ja hyvin lakosi!

sin perusteeton. Hänelle oli vakuutettu, ettei ketään omista ollut puron takana. Sen enempää selittelemättä hän narahti:

— Minä olen joukkueen

johtaja. Sillan kautta ette olisi enää päässeet, sitä jo var-misti ruskeatokit. Ja nyt mennään, pojat!

Viimeinen oli tarkoitettu joukkueelle.

TULTIIN SYVÄRILTÄ . . .

Poljettiin taaksepäin.

Tie oli huonoa, kuoppais-ta ja lähes yhtämittaista möykkeliikköä. Vaikka kra-naattikuoppia oli yritetty ta-soittaa täyttämällä niitä maalla, löysä multa oli painunut ihmisjalkojen, hevosten kavioiden ja ajoneuvojen pyörien alla, joten tiepinta muistutti rumasärmäistä aaltopahvia.

Häkäpyttyinen kuorma-auto heittelehti tiellä miesten keskellä. Miehet kiroilivat ja äyskivät, kun joutuivat tien sivuun väistämään autoa, joka henkilaitana parاهدلله lähätti heidän keskellään.

Äkkiä harva miesjono huojahti rajusti, sitten tök-käysi liikkumattomaksi ja pian hajaantui tienvarsimeti-siin. Jostakin edestäpäin al-kanut huuto vyöryi miesjo-noa pitkin:

— Stormoviikit, perke-leet! Ilmavaara. . .! Ilma-vaara. . .!

Edestäpäin kuului pika-tykkien hakkaavarytminen jyskytys ja raskaiden koneki-väärien papatus. Maantie tyhjensi miehistä. Mutta au-tomies autoineen jäi maantielle. Hän hätäntyyti pahoin eikä saanut avattua auton ovea, jonka lukkolaite oli epäkunnossa ja reistaili.

Ja silloin maataisteluko-neet tulivat moottorit ul-voen.

Kuljettaja jo oli ulkona ja olisi kerennyt metsään, mut-ta täysin malttinsa menettä-neenä hän sukelsi autonsa la-van alle. Tiepinta tärisi ja siit-tä nousi multatupruja, kun luodit ja pikatykkien keveät ammuksat hakkasivat reikä-ommelta tiehen.

Auton lava rätsi ja pauk-kui täristen luotikuurojen alla.

Sitten moottorit ulisivat nousuun ja maataisteluko-neet poistuivat näyttämöltä. Kuljettaja lojui auton alla kuolleena. Joku taittoi mie-hen tuntolevyn. Jono nyt-kähti jälleen liikkeelle. □

Sodassa sattuu ja tapahtuu: oma komentajamme teki täsmälleen samaan aikaan saman ratkaisun kuin vihollinenkin. Vihollisella oli jykevämmät koneet, mutta tykistö ja heittimistö ratkaisivat asian.

Eversti "Ericus" Laaksonen, Mannerheim-ristin ritari N:o 97, JR 26:n eli Ässän elikkä "Kolmen Pöllön Rykmentin" ansioitunut komentaja

Paavo Rasi, II/JR 26:n komentaja

MAUNO JOUSILA

Sattui KARISALMELLA

JATKOSODASSA, kesällä 1941, oli joukko-osastomme JR 26:n II Pataljoonan tehtäväksi määrätty Karisalmen valtaus.

Pataljoonamme komentajana toimi silloin ratsumestari Paavo Rasi, joka muutamia kuukausia myöhemmin majuriksi ylennettynä kaatui. Palvelin hänen taistelulähettinään omaan haavoittumiseeni asti.

Tapahtumaa, jota aion tässä kuvata, on vaikea saada täysin ymmärrettäväksi ilman kartta-aiirrostta, mutta sellaisen laatiminen on mahdotonta, koska menetin näköni miinaräjähdyksessä yllämainitsemani haavoittumisen yhteydessä. Kaikki tässä esittämäni perustuu siis pelkkään muistitietoon.

Tarkoitukseni ei ole kuvata Karisalmen taistelua kokonaisuudessaan, vaan vain sen loppuvaiheessa tapahtunutta outoa yhteensattumaa, joka oli käydä kohtalokkaaksi koko pataljoonalle. Muistan kaikki vielä erittäin selvästi, koska taistelulähetin ominaisuudessa olin tempautunut mukaan tapahtumien pyörteisiin.

Ässärykmentin eli JR 26:n II Pataljoonan miehiä matkalla rintamalle 1941

Ässän miehiä tauolla Karjalan kannaksella kesällä 1941

SA-kuva

PANSSARISOTAA ILMAN PANSSAREITA

Tämä elokuinen päivä oli ollut sateinen ja pahaenteilevän hiljainen. Vihollinen oli juuttunut lujasti asemiinsa. Hyökkäykset pienin käytettävissä olevin väsynein joukoin eivät olleet johtaneet toivottuun tulokseen. Meidän käytössäme oli kaksi pientä panssari-traktoria, jotka oli tarkoitettu pst-tykkien vetovaunuiksi. Ei niistä taistelussa olisi muuta hyötyä ollutkaan, heikkoja kun olivat ja huonosti aseistettuja — kummassakin ainoastaan yksi konekivääri.

Näistä vaunuista tämän kertomuksen varsinainen tapahtumien sarja oikeastaan alkoi. Pataljoonan komentaja sai nimittäin päähänsä hurjan idean: mitähän vaikuttaisi naapureihin, jos pantaisiin nuo vaunut vähän ajelemaan ja ammuskelemaan heidän asemiinsa.

Tuuma aiottiin toteuttaa heti. Joukoille oli kuitenkin ensin saatava sana omien vaunujen saapumisesta, jotta ne ei-

vät luulisi vihollisen olevan asialla.

Käskystä kiiruhdin viemään viestiä asemissa oleville joukoille.

Karisalmelta Viipuriin johdettava rautatie oli linjojemme välissä. Radan vihollisen hallinnassa olevalla puolella oli meikäläisillä kuitenkin pieni eteentyönnetty tukikohta.

Maasto meikäläisten puolella rataa oli kallioista ja louhikkoista sekä huomattavasti ratapengertä korkeammalla. Näkyvyys vihollisen puolelle oli hyvä. Tällä kohdalla maastossa oli matalahko kapea harjanne, joka melkein suorakulmaisesti päättyi ratapengermään. Harjanteen oikealla puolella oli taas samansuuntainen kapea ja pitkä järvi, joka niinkään päättyi myös ratapengermään.

Pataljoonamme 6. Komppania oli asettunut aseisiin radan suuntaisesti siten että komppanian oikea siipi ulottui mainitun järven rantaan. Järven Viipurin puoleisesta rannasta oli meikäläisten hallussa vain kapea kaista, eräänlainen silanpääasema.

Ilmoitin 6.K:n päällikölle komentajan ”hyökkäysvaunuja” koskevasta päätöksestä, jonka jälkeen vein tiedon järven takana oleville joukoille. Siellä käydessäni huomasin poikien olevan saunanlämmityspuuhissa aivan vihollisen nenän alla.

Viimeksi pistäydyin aikaisemmin mainitsemassani eteen työnnettyssä tukikohdassa. Radan ylitse ei sinne voinut mennä, koska alueelle voitiin vihollisen puolelta tähyystää. Järven kohdalla ratapenger oli kaksi tai kolme metriä järven pintaa korkeammalla ja pengermän alta kulki rumpu, jonka kautta saattoi turvallisesti päästä tukikohtaan. Tätä putkea käyttäen saavuinkin sinne.

Tulijaan suuntautui heti kuusi totista silmäparia. Pataljoonan lähettiä oli totuttu pitämään eräänlaisena pahanilman lintuna, sillä hänen ilmestymisensä merkitsi tavallisesti hyökkäystä tai jotain muuta tehtävää.

Porukan johtajana oli nuori

Ässän sotatietä Viipurin seudulta, edessä kersantti Onni Ilmonen

luutnantti, jolle tein ilmoituksen. Miesten naamat vetäytyivät hyväntahtoiseen hymyyn — olihan omien ”panssareiden” ilmestyminen näytämölle ensimmäinen kerta. Miehet eivät onneksi tienneet, minkälaisia räppänoitä kyseiset vaunut olivat, luulivat niitä varmaan suuremmiksi. Luutnantti tarjosi tupakan ja pyysi jäämään katsomaan minkäläisen vaikutuksen ”panssarihyökkäys” tekisi. Niinpä jäin.

VÄÄRIÄ TANKKEJA!

Emme ehtineet vetäistä montakaan savua, kun jo kuulimme moottorien ja telaketjujen ääntä, joka koveni ja läheni nopeasti. Olimme tietenkin täysin varmoja omien panssariemme saapumisesta.

Samalla alkoi vihollisten puolelta kuitenkin kuulua voimakasta ”uraa”-huutoa.

Venäläiset olivat aloittaneet hyökkäyksen!

Vaunutkin olivat jo näkyvissä ja niitä oli kaksi niinkuin pitkin, mutta ne olivat naapurin isoja rumiluksia. Ne lähestyivät kovaa vauhtia suoraan kohti järven takana kulkevaa tietä myöten, joka oli osittain meikäläisten valvonnassa. Ylikäytävä, jossa mainittu tie leikkasi rautatien, oli meistä vain muutaman metrin päässä. Molempien vaunujen päällä oli vielä ruskeatakkisia ja pipolakkisia matkustajia.

Nopea perääntyminen oli tässä tilanteessa ainoa järkevä teko. Koska en ollut luutnantin alainen, syöksyin käskyä odottamatta ensiksi tunneliin. Luutnantti porukkinsa kanssa seurasi esimerkkiä. Tunnelista

päästyäni riensin taakseni katsomatta suoraan kohti kuudennen komppanian asemia. Vihollisen luodit vinkuivat korvissani.

Selvittyäni ehjin nahoin kuudennen komppanian aseisiin oli tarkoitukseni jatkaa suoraan pataljoonan komentopaikkaan, joka sijaitsi noin 50 metrin päässä asemien takana sementtisessä kellarissa. Ennenkuin pääsin jatkamaan, sattui minulle kuitenkin pieni välikohtaus muutamien kuutosien miesten kanssa — he luulivat minua vakoilijaksi! Onneksi komppanian päällikkö saapui paikalle ja enempiä kyselemättä laski minut menemään.

Komentopaikalta oli hyvä näkyvyys järven taakse, josta omat joukot olivat jo vetäytyneet pois. Kuulin jälkepäin kerrottavan, että pojat olivat vetäytyneet oikealle, kiertäneet taistellen järven ja lopulta päässeet omien puolelle. Luulen, että aikaisemmin kertomani luutnantti oli viiden miehensä kera liittynyt heihin.

Siellä, missä omat poikamme vielä äsken lämmittivät saunaa, keskitti vihollinen nyt joukkojaan hyökkäykseen. Tiltanne näytti kerta kaikkiaan tukalalta: vihollinen oli onnistunut lyömään joukkomme kahteen osaan. Meillä ei tällä kohdalla ollut enää kuin 6.K ylivoimaista vihollista vastassa. Jos vihollinen olisi arvanut hyökätä vitkastelematta, olisi ainakin pataljoonan esikunta saattanut joutua sen haltuun.

Pahinta meidän kannaltamme oli, että kaikki yhteydet taakse olivat katkenneet. Ei

edes pataljoonan kranaatinheitinjoukkueen tuliasema vastannut.

Kuudes komppania oli jätännyt asemansa ja perääntynyt aina komentopaikan eteen asti. Luutnantti Aittovaara yritti tuloksetta saada joukkojaan takaisin aseisiin. Muistan, miten hän oli kasvoiltaan kalpea, mutta kuitenkin täysin rauhallinen.

SELVITTIIN SENTÄÄN

Pataljoonan komentajan puuttuttua asiaan asemat miehettiin uudelleen.

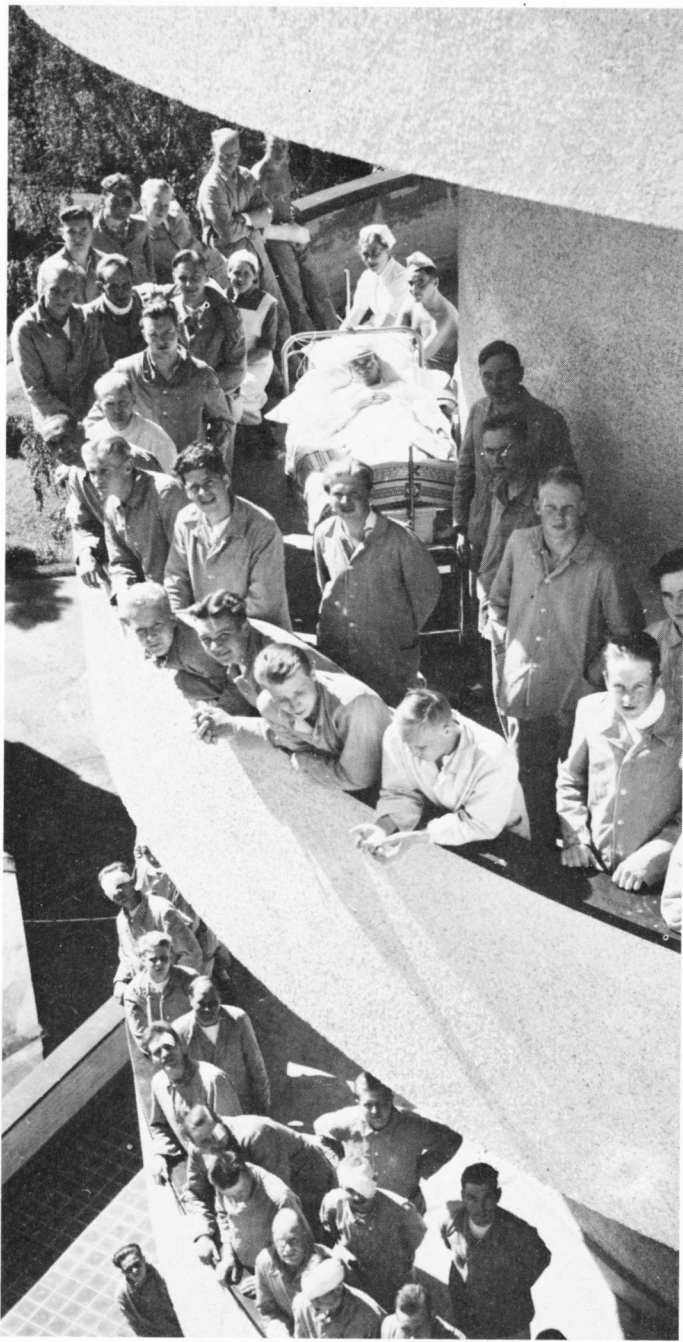
Nyt alkoivat asiat nopeasti kehittyä meidän eduksemme. Toisen venäläisen panssari-vaunun telaketju katkesi. Vitkastelunsa lisäksi he tekivät vielä uuden tyhmyyden: alkoivat hinata särkynyttä vauhua pois jättäen meidät rauhaan.

Samaan aikaan tuli uusi venäläinen joukko näkyviin — nelirivissä marssien pitkin tietä!

Kranaatinheitinjoukkueemme johtaja luutnantti Heilala otti nyt ohjat käsiinsä. Ei kestänyt kauan, kun alkoi ujeltaa ja räiskyä. Tykistö ja heittämistö alkoivat täydellä teholla pommittaa vihollisen asemia ja joukkokeskityksiä. Leikkiin yhtyi vielä rykmentin raskas heittämistökkin.

Aluksi näkyi selvästi, miten ammuksut putoilivat keskelle vihollisrivistöjä, mutta lopuksi vihollisen asemat peittyivät savuun ja pölyyn niin että emme enää nähneet mitä siellä tapahtui. Tykistö lopetti vähitellen ampumisensa. Iltakin oli jo laskenut hämyverhonsa kaiken tapahtuneen ylle.

Yö oli täysin hiljainen — naapurin puolelta ei kuulunut mitään. Aamun valjettua vasta selvisi, että vihollinen oli ottanut hatkat jättäen jälkeensä runsaasti kaikenlaista sotakalustoa. Järven takana sijaitseva tie näytti hirveän näköiseltä: kaikenlaista törkyä ja silpoutuneita ruumiita lojui sikin sokin kaikkialla. Tykistömme tarkkaan ohjattu hirtittävä tuli-isku oli tehnyt tehtävänsä. □

Sotasairaalassa vallitsi hyvä yhteishenki

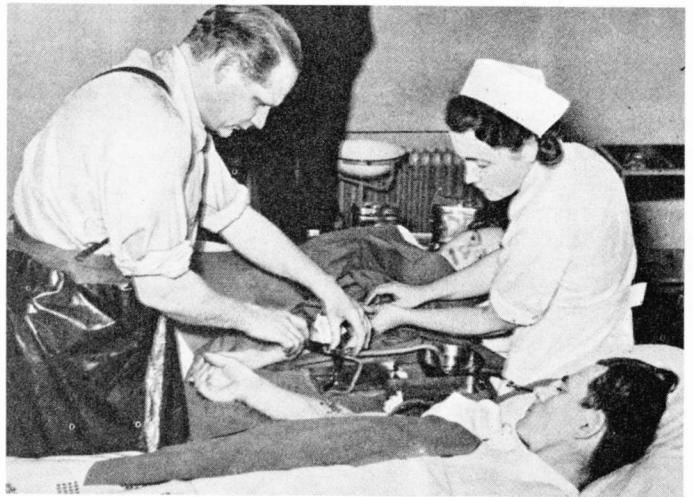
Sotavuodet vaativat jokaiselta paljon. Sairaanhoitajakurs- sin oppilaat joutuivat usein tehtäviin, joihin heitä ei rauhan aikana olisi kelpuutettu. Hyvinhän ne tytöt selvisivät.

JUHANNUKSEN alla sota- vuonna 1941 jotenkin herä- sin nähdessäni junaan kii- ruhtavat reserviläiset: oli jäl- leen sota! Omalta kohdaltani tunnelma tiivistyi, kun Hel- singin yliopistollinen sisätau- tisairaala, jossa siinä vai- heessa toimin sairaala- apulaisena, evakuoitiin Jy- väskylään Keski-Suomen emäntäkoululle.

Paikka oli ihanteellinen kauniine ympäristöineen, puutarhoineen sekä uinti- ja pyykkirantoinen.

KATRI RYHÄNEN

Sairaan- hoito- oppilaan sota

Verensiirto tehtiin Kirurgilla siihen aikaan suoraan henkilöstä henkilöön

YHTEISVOIMIN

Sain ylihoitajalta kylvettäjän tehtävän. Päätin vakaasti hoitaa sen niin hyvin kuin ikinä pystyisin.

Sairaalassa ei juuri huomannut muualla vallitsevia puutteita ja vaikeuksia. Teh- tävien määrä kuitenkin li- sääntyi ja vaati meiltä jokai- selta yhä enemmän. Potilaat olivat edelleen ”meidän poi- kia”, jotka tietenkin saivat arvonsa mukaisen kohtelun ja hoidon.

Kanssakäyminen potilai- den ja henkilökunnan kes- ken oli aivan toista kuin siviil- sairaalassa — nimenomaan myönteisellä tavalla. Kaik- kien yhteinen asia oli myös sairaalassa koettu potilaita ja henkilökuntaa koskenut ja ihmishenkiä vaatinut la- vantautiepidemia, jonka jäl- keen taas koottiin voimat uu- siin tehtäviin. Oli pureudut- tava työhönsä tässä ja nyt ja jokainen myös varmaan sen teki.

Päivittäisen rutiinin ohes-

Sairaanhoido-oppilaan sota

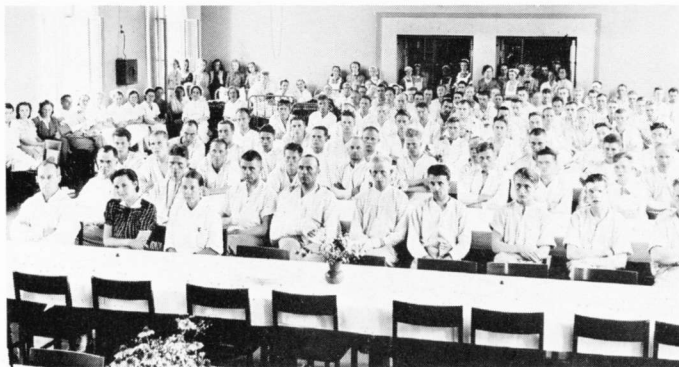
sa oli jokaisella kunniasiana yrittää olla kanssaisimisilleen avuksi kaikessa missä kykeni. Tältä pohjalta ehken syntyi ihmisten välille uusia pysyviäkin kontakteja, jotka muuten eivät olisi olleet mahdollisia. Nytkin vielä tavatessa on muistelemisessa sellainen erikoinen, yhteinen ja yhdistävä sisältö.

Yhdistävää oli myös viihteen järjestäminen potilaille ja henkilökunnalle omin tai vierailijoiden voimin. Esimerkiksi joulu sotasairaalas- sa sisälsi hyvin paljon jokaiselle omalla tavallaan mieleen jäävää. Jyväskyläläinen Sirkat-mieskuoro johtajanaan Lasse Utsjoki ansaitsi ja sai aina kaikkien kiitokset huolimatta siitä, että kuoro kerran paikalle tultuaan ei erehdyksen vuoksi voinutkaan potilaille laulaa. Herasmiehiä kun olivat, asetautuiivat vaivihkaa eteishallin rapuille ja kajauttivat ”Sua tervehdin . . .” minulle, pienelle, punastelevälle ja hämilliselle sairaala-apulaiselle, joka parhaansa mukaan yritteli tilannetta selvitellä. Muuta asian hoitamiseen ryhtyvää henkilökuntaa kun ei paikalla ollut.

ETEENPÄIN ELÄVÄN MIELI

Silloin ja monesti muulloinkin tuli mieleen ajatus päästä koulutukseen ja siten eteenpäin elämässä ja työssä, jota haluaisi tehdä. Sota-aikana pitäisi omat asiat jättää, voi joku sanoa. Mutta omat haaveeni eivät millään tavalla vaikuttaneet häiritsevästi tämän hetken työhöni sairaala-apulaisena.

Aikaisemmin työn ohessa suorittamani keskikoulu oli

Valokuvaus vetää suomalaisen vakavaksi viihdetilaisuudeksikin

vain parin työtoverini tiedossa.

Emäntäkoulun tilavassa silityshuoneessa lujasti työtä tehdessäni keräytyi sinne usein nuoria ja vanhempia-kin potilaita keskustelemaan. Tulevaisuuden suunnitelmia esiteltiin puolin ja toisin. Oma mielipiteeni vahvistui vähitellen siihen pisteeseen, että ylihoitajan suosituksella hain ja pääsin Helsingin sairaanhoito-opistoon 1. 5. 1942 alkavalle kurssille.

Onnellani ei ollut rajoja matkatessani Turkuun niisanottuun valmistavaan kouluun. Parhaat onnittelijat lähtiessä olivat ”meidän pojat”.

Kesä Turussa kului hyvin opiskelun ja harjoittelun merkeissä huolimatta sodan aiheuttamista monista hankaluuksista.

Turun lääninsairaalan keittiö sai laihasta ruuasta syyt, vaikka todellinen syy oli muualla. Jokainen sai viikottaisen leipäannoksensa, jonka voi syödä vaikka kerralla. Elintarvikekorrettien mukaiset annokset sai jokainen itse hoitoonsa ja sai pärjätä parhaaksi katsomallaan tavalla — söi tai säästi. Potilasruuan valmistusta harjoitellessa aikaansaadut pienet määrät jaettiin tasan suurena herkkuna. Syönevätkö nykyiset opiskelijat tekeleensä?

Tiukan kurssin ohella tutustuimme ympäristöönkin. Suljettuna olevan Turun linnan maisemat ja Kultarantakin houkuttelivat. Pitkiäkin patikkamatkoja teimme huolimatta säälistä kengänpohjien kulumista kohtaan.

Huoli ahdisti varsinkin minua vähärahaista. Pienistä opintosäästöistäni oli mennyt neljännes kellon ostamiseen, joka oli mainittu välttämättömäksi varusteeksi opistoon tullessa.

KIRRALLE TÖIHIN

Kolmen kuukauden valmistavan koulun jälkeen alkoi käytännön työ sairaanhoito-oppilana Helsingissä. Kirran — Kirurgisen sairaalan — sotilasosastolla oli henki sama kuin sotasairaalas- sa.

Oli riemastuttavaa päästä työn oppimisen alkuun käytännössä vaikkakin sodan asettamin rajoituksin, toisaalta sen mukanaan tuomin suuremmin vaatimuksin.

Kolmannen vuoden oppilas kävi jo melkein täydestä töitä ja vastuuta jaettaessa. Kurssitoverit tulivat läheisiksi vaikkapa vietettäessä ilmapommitusyötä oppilaskodin kellarissa Meritullinkatu 13:ssa. Aamulla työhön kiirehtiessä Suurtorilla nähty rengassa seisova kultakirjailtu Yliopiston katederi ja täysosuman saanut yliopistorakennus kirpaisivat mielessä. Mutta samalla tuhonäkymä myös jotenkin yhdisti suomalaisiin ja Suomeen kuuluvaksi. Samoin vaikuttivat myöhemmin Helsingin kolme suurta pommitusta.

Työmatka aamulla jalkaisin halki kaupungin oli silloin ahdistusta ja tuskaa. Hiljaisina liikkuvia ihmisiä, raunioita, rikkinäisiä ikkunoita, kadulla jalan alla lasimurskaa ja kaiken yllä kireä pakkonen. Luontokin oli ah-

distamassa ja lisäämässä ihmisten tuhotekoa. Ylitsepääsemättömältä tuntui tilanne silloin.

KARJALAAN

Keväällä 1944 osa meistä lähetettiin Karjalaan paikallisten terveystoimien avuksi.

Matka junalla Sortavalaan oli yhtä seikkailua. Lääninlääkäri *Helmi Jaakkimainen* ohjasi meistä kunkin omaan paikkaansa. Harluun meni *Hertta*, Suojärvelle *Ulla*, Impilahdelle *Pirkko* ja Salmi oli minun määränpäini.

Tulemajoen rannalle pystytetyssä ruotsalaisten lahjoittamassa terveystalossa asuimme ja polkupyörällä ja jalkaisinkin liikuimme kylillä. Uuku, Raimälä, Miinala, Lunkulan- ja Mantsinsääri olivat paikkoja, jotka jäivät mieleen neuvolamatkoilta. Vastaanotot pidettiin kuten tavallista kouluilla ja kodeissakin tavattiin ihmisiä, jotka olivat evakosta palattuaan jo päässeet uuden elämän alkuun kotiseudullaan. Ihmeellisen sinnikästä ja toivokasta väkeä!

Pääsiäinen Tulemajoen rantamalla oli elämys. Hui-kaisevan kirkas aurinkoinen leuto kevätää, ortodoksisen kirkon kellojen kirkas helinä lasten laulaessa keinuessaan ”Kristus on noussut kuolleista”. Todellisuudesta muistutti läheisellä hiekkakankaalla seisova tuhottu hyökkäysvaunu. Torninsa menettänyt Salmin luterilainen kirkko palveli myös pääsiäisenä kuten muinakin sunnuntaina paikkakuntalaisia. Sotilaspastorit hoitelivat juhlamenot. Kanttorina toimi vakituinen terveystoimija ja

Evakuoitua väestöä autetaan

Karjalaan palanneet perheet kaipasivat kipeästi apua

tilapäinenkin ehti mukaan kuoroon, joka esiintyi muun muassa sankarihautauksessa Salmin kirkkomaalla yhdessä ortodoksien ja luterilaisten kanssa. Näin sota-aika oli yhdistämässä tälläkin tavalla suomalaisia toisiinsa.

Välähdyksenä sairaanhoito-oppilaan työn moninaisuudesta niissä oloissa muistuu mieleen matka Salmista Sortavalaan lämpölaatikossa olevan kaksos-keskosen kanssa väsyneitä sotilaita täpötäynnä olevassa junassa. Paikallisessa Laatokan rannalla olevassa sotilassairaalassa syntynyt eloonjäänyt kaksospuoli oli lääkärin määräyksestä kuljetettava

Sortavalan lastensairaalan hoitoon. Junailijan vaunusakin vieri-vieressä istuvien sotilaiden keskelläkin lämpöpullojen hoito sujui! Joku jopa herätessään tuli ihmettelemään moista kuljetusta, joku kertoi omasta lapsestaan suurella rakkaudella ja jokainen tahtoi auttaa minkä voi. Miehet, jotka olivat nähneet rintamaelämän, hoivailivat tätä olemattoman pientä elämää. Vastakohtan tajuaminen oli järkyttävää.

KASTETILAISUUS JUNASSA

Matkan jatkuessa pienen matkalaisen voimat näytti-

vät uupuvan. Esille tuli pulma nimen antamisesta lapselle. Äidin toivomus oli Oili-nimen antaminen vaikka hätäkasteessa, jota ilman lasta ei saisi missään tapauksessa jättää.

Tiesin oikeuteni hätätilanteessa kasteen suorittamiseen, mutta junapartion avulla löytyi myös sotilaspastori, joka sitten hoiti toimituksen. Ja niin sai pieni uupunut Oili-tyttö nimensä ja Herran siunauksensa pimeässä yössä kiitävässä junassa äitinsä toivomuksen mukaan.

Väreily Oilin sieraimissa sammui ennen junan tuloa Sortavalaan, jossa sairaalan ambulanssi oli vastassa.

Muutaman tunnin levon jälkeen nousin junaan laatikon kanssa palatakseni Salmiin.

Kevään edistyessä ja Karjalan heleän luonnon puhjetessa kukkaan koivuineen ja kulleroineen olimme jo ystävyestyneet paikallisen väestön kanssa. Työ sujui ja paikkakuntalaiset ahersivat kodeissaan. He jäivät jatkamaan jokapäiväistä elämäänsä kun äkkiä tuli komennus Sortavalaan ja kotiin.

Pian kuulimme, että liittoutuneiden maihinnousu oli alkanut Normandiassa ja saman tien Puna-armeijan suurhyökkäys Kannaksella. Matkalla junamme joutui antamaan tietä itää kohti kii-ruhtaville täpötäysille sotilasjunille. Miehet olivat menossa avuksi kannakselle.

KATKERA PAKO

Syksyllä 1944 tuli uusi komennus: Hiitolan terveysissari sai kaksi meistä avukseen. Siviiliväestön evakuointi alkoi.

Yöt ja päivät kuljimme edestakaisin Hiitolan ja Savonlinnan väliä lapsia, vanhuksia ja sairaitakin täynnä olevissa junissa. Keskustelut härkävaunun pimeydessä olivat katkeria, toivottomia, hätäntyneitä, syytteleviä, ahdistuneita ja alistuneitakin.

— Kyllä Jumala auttaa!

Jonkun vanhuksen sanomana se hiljensi joskus tilanteen ja kaikesta huolimatta ja jotenkin yhdisti ja lohdutti tässä katkerassa tilanteessa.

Eräs yö Elisenvaaran asemalla oli järkyttävä kokemus. Eläinten valittavat äänet, ihmiset huhuilemassa toisiaan pimeydessä epätoivoina tulevasta. Joku aikoo jo epätoivoisena lähteä jalkaisin matkalle, koska kotoa olisi ehdittävä jotakin pelastamaan.

Tässä pimeässä yössä hui-pentui sodan mukanaan tuoma ahdistus ja kauheus. Se herätti väkevästi esiin kysymyksen, kuinka tämä kaikki on mahdollista ja miksi näin pitää olla . . .

Työmme kurssin puitteissa jatkui pieninä komennuksina eri sotasairaaloissa ja antaen jokaiselle yhä vaativampia tehtäviä. Me tytöt selvisimme huolimatta puukengistämme ja sillapuvuistamme, jotka ikuistettiin siten valmistuspäivänämme kurssin valokuvauksessa.

Kurssimme oli ensimmäinen, joka sai uudet sairaanhoitajien merkkineulat ilman hakaristiä, joka niissä aikaisemmin oli ollut. Vuotta myöhemmin saamassani terveysissaren merkkineulassa taas oli Suomen karttaa pienenneltä ja jokainen neulan saaja varmaan tuumi asioita mielessään. □

VALTO MÄNTYLÄ

Mustalaispoika oli musikaalinen

Taunolla — Tauno Hedmanilla — oli Vienan radiossa oma puolituntisensa joka toinen perjantai. Silloin tällöin hän vielä pyynnöstä naurattaa nykynuorisoakin esittämällä 40 vuoden takaista ohjelmitoiaan:

”Siellä oli Stalini, Timosenko, Kalini...”

Tauno Hedman, 62-vuotias eläkeläinen, toteaa että karheita olivat silloin laulut, mutta karheat olivat ajatkin.

— Että uskalsikin mustalaispoika ivata oikein radiossa maailman hirmuvaltiaita, hän päivittelee.

AKU KORHONEN KANNUSTI JA GEORG MALMSTEN KOULASI

— Tuolla äänellä päästään vielä pitkälle, arveli Aku Korhonen vuonna 1936 kuunnellessaan eräessä Helsingin liepeillä sijaitsevassa kahvilassa 15-vuotiaan romaaninuorukaisen Tauno Hedmanin laulua. Heimolleen ominaisella välittömyydellä oli Korpilahdelta pääkaupunkiin ensiviitilleen saapunut Tauno antanut heti ensimmäisessä sopivassa kuppilassa ”konsertin”.

Leivonmäellä syntynyttä ja Korpilahden Putkijärvellä mieheksi varttuvaa romaaninuorukaista onnistikin niin hyvin, että hän pääsi itsensä Georg Malmstenin oppilaaksi.

”ALLA VENÄLÄISEN KUUN” PYSÄYTTI TULITOIMINNAN

Tauno Hedman on esiintynyt elämänsä aikana monentasoisella est-radilla. Yksi konsertti on jäänyt kuitenkin muita pysyvämmiin mieleen. Se tapahtui Vienan korvessa vuonna 1941. Laulaja oli silloin sananmukaisesti ruohonjuuritasolla kuulijakuntanaan joukko hyökäykseen valmistuvia sotureita. Hedman sai silloin omakohtaisen, hätkähdyttävän todisteen sanonnalle, että musiikki ei tunne rajoja...

Elettiin vuoden 1941 heinäkuun helteisiä päiviä. Hedman kuului niihin joukkoihin, jotka 30.6. 1941 siirtyivät Kuusamosta lähtöasemiin rajalle. Taistelujen tie Kiestinkiin kulki Kananaisten kolhoosikylän ja Sohjanajoen kautta.

Heinäkuun 13. päivän iltana oli suomalaisten yritys valloittaa Mottikukkula epäonnistunut. Yöllä miehet ryhmittivät uudelleen. Pioneerit Hedman makasi muiden mukana ketjussa suomaastossa.

Päivä oli juuri valkenemassa. Tuulenvire ajeli pois yön usvaa ja edellispäivän taistelujen katkua. Aurinko nousi taivaanrannalle jälleen uutta hellepäivää enteilevästi.

Suolle satoi jo vanjan nakuja, pienoisheittimen kranaatteja.

— Laula, Tauno, jotain!

Aavistikohan *Matti Kovanen* Sumiaisista, että tämä olisi hänen viimeinen rynnäkkönsä, kun noin pyysi...?

Tauno totteli ja veti terveet, Ko-

KUKA MUISTAA Vienan radiosta komeäänisen mustalaispojan Taunon, joka rallatteli joskus omiakin riimityksiään:

”Moskovassa suuri pyykki

likohon on pantu

mut’ kyse onkin pyykkäreistä parhaista.

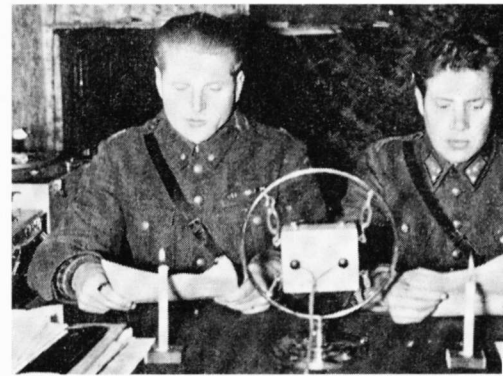
Kun Tiltu-paran nivelissä

reumatismi jyllää

ja vatsahapot johtuu hapankaalista...”

rian koulutuskeskuksessa vahvistuneet keuhkonsa täyteen ilmaa. Suomättään takaa kajahti puhdas, kantava Malmstenin kouluma tenori:

— Alla venäläisen kuun, loistossa sen viel’ kohdataan...

Rintamaradio toimii. Pekka Tiilikainen ja Oke Tuuri lukevat joulutervehdyksiä Aunuksen radiossa jouluaattona 1941

Muuan toinen
muusikanti
Syväriltä. Sotamies
R. Jokinen soitteli
vielä kesällä 1980
Helsingin
Kauppatorilla ja sai
Kekkoselta tämän
80-vuotispäivän
kunniaksi 15
markkaa

Tauno kertoo, että oikein hän
itsekin pelästy äänensä kantavuut-
ta, mutta lauloi kuitenkin laulun
voimalla ja tunteella loppuun
saakka.

Jotain epätodellista oli sillä het-
kellä ilmassa. Laulu kantautui
myös venäläisten aseisiin ja hei-

JR 47:n eli Vallilan Rykmentin miehet viihtymässä Nuijamaalla 1941

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

Allaolevalla kortilla voit tilata Kansa taisteli — miehet kertovat -lehden, hoitaa osoitteenmuutoksen sekä suorittaa mahdollisen tilauksen peruutuksen ja osallistua Sanoma Osakeyhtiön aikakauslehtien järjestämiin markkinointiarpajaisiin. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluessa ilmoituspäivästä.

Peruutuksen tapahtuessa asiakas on velvollinen maksamaan saamiensa lehtien hinnan. Puhelintilausten peruuttaminen tapahtuu veloituksetta, siinä tapauksessa että asiakas ilmoittaa siitä kirjallisesti kahdeksan vuorokauden kuluessa ensimmäisen lehden ilmestymisestä (Kuluttajansuojalaki, 6. luku).

Huom! Soittamalla tilaajapalveluumme, hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti. Puh. 90-6164 833.

Tilauhinnat

kotimaahan 12 kk 109 mk
myös muihin Pohjoismaihin
ilman postituslisää
muihin maihin 12 kk 119 mk
(hintavarauxsin)

KIRJE

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
PL 850
00002 HELSINKI 200

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

(Täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)

- Tilaan Kansa taisteli -lehden
_____ kk:ksi alkaen _____ 198____
- Olen uusi tilaaja
- Olen jatkotilaaja
- Vaihdan kotia, osoitteenmuutostiedot tässä kortissa
- Peruutan _____ / _____ 198____ alkaneen tilaukseni
- Osallistun Sanomain aikakauslehtien voimassa oleviin arvontoihin

Sukunimi		Etunimi	
Jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		
Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite _____ / _____ 198____ alkaen.*)			
Uusi jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

*) Teippaa korttiisi lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke.

Mustalaispoika...

kossa tulitoiminnassa oli havaittavissa tauko, koska sielläkin herkistyi kuuntelemaan tuttua melodioita.

Komppanianpäällikkö ei ollut oikein tietävinään miten suhtautua outoon tilanteeseen.

— Jättäkääpäs, Hedman, laulut vilpoisempiin ilmoihiin, hän vihdoinkin huusi.

— Lämpimiksenihän minä tässä laulelen, Tauno puolustautui.

Hyökkäys Mottikukkulaa vastaan onnistui. Taunoa laulamaan pyytänyt Matti Kovanen Sumiasta kuului siihen joukkoon, joka lähetettiin sankarivainajina kotiin.

TAUNO MENESTYI MYÖS SIVIILISSÄ

— Siihen aikaan en kertaakaan joutunut ivatuksi tai syrjityksi syntyperäni takia. Siksi koetinkin tehdä kaikkeni niin pioneerinä kuin laulajanakin, että täyttäisin kovan ajan suomalaisille asettamat vaatimukset, miehen mitat, Hedman toteaa.

Tätä periaatetta Tauno Hedman on noudattanut myös siviilissä. Hänelle siunaantui 10-lapsinen perhe, jolle isän oli hankittava elantoa maa- ja metsätöillä. Vanhemmiten rupesi myös hengellinen musiikki kiinnostamaan.

Kertaakaan ei Tauno ole joutunut viranomaisten kanssa tekemisiin negatiivisessa mielessä. Heimonsa hurjapäitä hän on kartellut.

Joutsan kunta palkitsi hänet muutama vuosi sitten siten että rakensi perheelle maan ensimmäisen romaanitalon.

Monien koettelemustenkin jälkeen yhä ylväsryhtinen Tauno Hedman esiintyy yhä, mieluiten laulajatyttöriensä *Birgitin*, *Ingridin* ja *Inga-Britin* kanssa. □

Jääkärieversti Eino Polónin komentama JR 30 saapui Aunuksesta suurella kiireellä avuksi Karjalan kannakselle. Rykmentti suunnattiin 28.6.44 illalla vastahyökkäykseen Leitimjärven pohjoispuolitse Aniskalan suuntaan yhdessä Laguksen jääkäripataljoonien kanssa.

Sekavat taistelut aaltoilivat alueella koko yön ja seuraavan päivän. Illalla 29.6. rykmentti kuitenkin jatkoi hyökkäystään, mutta joutui eräiden väärinkäsitysten johdosta Aniskalan aukeiden reunassa vaikeaan tilanteeseen, osittain saarroksiin ja pahasti hajalle.

Keskijön tunteina rykmentti vedettiin takaisin ja koottiin seuraavana päivänä eli 30.6. Saimaan kanavan varteen Parvelanjärvelle. Täällä todettiin sen kärsineen kolmessa päivässä yli 700 miehen tappiot ja menettäneen mm. kaikki taistelu-kuormastonsa sekä koko raskaan aseistuksensa.

Mukana ollut kertoo näistä päivistä omasta näkökulmastaan.

TULTUAMME JUUSTILAAN kesäkuussa 1944 jouduimme me JR 30:n miehet vastahyökkäykseen Talin aseman suuntaan. Aluksi oli onni myötä ja pääsimme etenemään useita kilometrejä työntäen vihollista edellämme. Komppaniamme oli täysivahvuinen ja pääasiallisesti nuorta, sodan aikana täydennyksenä tullutta porukkaa.

Sitten saimme niskaamme keskityksen urkupyssyjen tulta. Koko maailma tuntui repeävän siihen ääneen!

Keskityksen mentyä ohi ryhdyimme tarkastelemaan sen tulosta ja totesimme hämmästyksellemme, että kenelkään ei ollut tullut paljon mitään. Yksikön jälkipäässä oli jokin vempeli kuin revennyt maitotonkka. Siinä se oli — raketti, joka oli mennyt yli ja räjähtänyt pitäen sellaista ääntä, että korvat soivat vielä tunteja jälkeenpäin.

Lopulta tulimme suuren aukean laitaan.

Siihen se meno toppasi — jos siitä olisi jatkettu, ei meistä yksikään olisi tätä kertomassa. Siihen jäimme aseisiin vuorokaudeksi tai pariiksi suojaan kumpareen kupeeseen. Odotimme kovasti ruokaa, jota ei vain kuulunut.

Lähetimme partioita taakse opastamaan soppakuskeja. Ne eivät palanneet. Lopulta tuli yksi takaisin ja toi karmean tiedon: olemme motissa, vihollinen on edessä, takana ja toisella sivulla ja toisella sivulla on järvi!

Neuvoteltiin ja päätettiin murtautua motista taaksepäin.

Järven rantaa pitkin kulkitie, johon vihollinen ampu

LIKELTÄ PITI

JR 30:n komentaja
jääkärieversti ja
Mannerheim-ristin
ritari Eino Polón
majurina

KAUKO E. HIRVONEN

Kaveria ei hevillä jätetä tiukassakaan paikassa

konekivääreillään. Se oli kuitenkin ainoa vetäytymistie.

Toiset yrittivät pitää vihollisen konekiväärejä matalana ampumalla minkä torvista lähti, toiset koettivat päästä läpi maastossa olevaa kuollutta kulmaa hyväkseen käyttäen.

Taidettiin juosta ennätysaikoja. Luotia tuli koko ajan. Minultakin katkaisi luoti kypärän hihnan ja kypärä lensi päästä. Oli vain kuin piiskan sivallus korvallisella! Kypärää ei ollut vara palata ottamaan — vauhti oli kova!

Kaikkia haavoittuneita ei saatu pois, mutta muuten murtautuminen onnistui, vaikka tappioita tuli — moni pääsi ulos motista.

Päästyämme pahimman

paikan ohi otimme porukalla yhden pahasti haavoittuneen kanton. Teimme hätäparit parista kepakosta ja sotilasvoistä sekä kuljetimme miehen JSp:lle 6—8 kilometrin päähän. Oma JSp olisi ollut lähempänä, mutta sinne oli tullut täysosuma eikä siitä ollut apua. Matkalla jouduimme kahlaamaan yli joesta, josta silta oli räjäytetty — olikohan Kilpeenjoki?

Perillä saimme vähän hernekeittoa, minkä jälkeen sammuimme uneen. Herätessämme tapasimme upseerin, joka neuvoi meidät rykmentin koontumispaikkaan. Komppaniasta, jonka vahvuus lähtiesä oli ollut 205, löytyi tässä vaiheessa 64. □

KESÄKIRJOJA

TYKISTÖN SOTAA RUOHONJUURI- TASOLLA

Vilho Pösö: Patterinpäällikkönä talvisodassa, Äyräpään ja Heinjoen reserviläisistä muodostetun suojajoukkopatteriston, Erillinen Patteristo 4:n 1. Patterin ja sen päällikön vaiheet talvisodassa, Karisto, Hämeenlinna 1982, 268 sivua, valokuvia ja karttapiirroksia.

Saatuani käsiini vanhan upseerikaverini muistelmakirjan ryhdyin uteliaana lukemaan sitä nähdäkseni mitä Villellä on tästä aiheesta kerrottavana. Alkuun päästyäni jatkoin lukemista yhä kasvavalla mielenkiinnolla kuten jännityskertomusta ikään tuon Äyräpään ja Heinjoen pitäjien miesten suojajoukkopatterin — 1./Er.Psto 4:n — monivaiheista taistelujen tiestä talvisodan suojajoukkovaiheen ensimmäisistä laukauksista Lipolan suunnalla sodan viimeisen päivän tulitoimintaan rannikkotaisteluissa Viipurin länsipuolella.

Pösön kirja ei pyri olemaan mikään sotatieteellinen tutkimus. Sen sijaan hän kertoo sodan arkielämästä talvisodan erilaisissa olosuhteissa patteriyhteisön piirissä sekä omista puuhistaan patterinpäällikkönä ja tulenjohtopäällikkönä jalkaväen mukana.

Hänen kuvauksensa ovat monissa kohdin varsin mielenkiintoisia ja elävän aitoja. Huumoriakin välähtelee tekstissä, onhan kirjoittaja itse ”karjalaisii huumormie-

hii”. Sotatapahtumien kerroituksen lomassa kirjoittaja pysähtyy välipalaksi pohtimaan esimerkiksi sotilaan sielullisia ilmiöitä kuten velvollisuudentuntoa, rohkeutta, pelkuruutta ja henkisen kestävyuden perusteita tai eritasoisten johtoportaiden välisiä suhteita kuten luottamusta tai epäluottamusta. Tällaiset filosofoinnit höystävät sopivasti tekstiä.

Erikoisesti lukijalle, joka itse on tykkimies ja varsinkin jos vielä tuntee talvisodan Kannaksen olosuhteita, on Vilho Pösön kirja ansiokas lisä sodissamme tykistön toiminnasta kertovaan niukkaankin kirjallisuuteen nimenomaan siksi, että tässä kuvataan elävästi tykistön toimintaa ”ruohonjuuritasolla”.

Vilho Pösön kirja on Äyräpään ja Heinjoen miesten talvisodan patterin arvokas muistomerkki. Sen arvoa lisää erityisesti patterin miesten nimiluettelo. LH

NÄIN SE KÄVI

Seppo Myllyniemi: Suomi sodassa 1939—1945, Otava, Keuruu 1982, 420 sivua, karttoja, valokuvia.

Tohtori Myllyniemi julkaisi vuonna 1977 väitöskirjaansa perustuvan tavallista kiinnostavamman tutkimustyön ”Baltian kriisi 1938—1941”. Nyt ilmestynyt kirja on kauan kaivattu yleisteos, jossa tarkoin ja edelleen erityisen kiinnostavasti selvitetään mm. talvisodan tausta, sotatapahtumat ja rauha, niiden merkitys kansamme kohtaloissa, välirauhan aikainen paine, jatkosotaan johtaneet päätökset sekä tämän sodan kulku ja rauha.

Arvokasta ja suorastaan jännittävää tutkimustyötä lukiessa kiintyy huomio eräisiin kysymyksiin, joihin ei julkisuudessa useinkaan ole puututtu. Tällaisia ovat mm. talvisodan rauhan draamaatiikka, Baltian maiden miehityksen vaikutus Suomen politiikkaan välirauhan aikana, todellinen yhteistyö Saksan kanssa sekä pyrkimi-

nen rauhaan vuosina 1942—1944. Myllyniemi toteaa mm, että Veltjensin esitysten torjuminen välirauhan kesän paineessa ”ei kenellekään vastuunalaisessa asemassa olleelle olisi tullut edes mieleen”. Jatkosodan aikaisten rauhanpyrkimysten osalta todetaan, ettei hallituksen ja rauhanopposition tavoitteiden välillä ollut ”mitään asiallista erimielisyyttä” — hallituksen oli vain otettava huomioon realiteetit. Kesän 1944 torjuntavoittojen merkityksenä nähdään selvästi, että ne saivat Stalinin luopumaan ehdottoman antautumisen vaatimuksesta.

Sotilaan huomio kiintyy erityisesti myös sotatapahtumien taitavaan ja asiantuntevaan käsittelyyn.

Myllyniemen uusin teos on kirja jokaiselle, joka haluaa saada oikean ja selvän kokonaiskuvan sotavuosien tapahtumista sekä niiden syistä ja seurauksista. Se on myös erinomainen oppikirja korkeakoulutasolle. E.

PETROVSKIJ JAMIN PARTIO

Pentti H. Tikkanen: Sissi-isäku huoltokeskukseen, Karisto, Hämeenlinna 1981, 218 sivua, valokuvia.

Helmikuussa 1942 iski sadan miehen sissijoukko Maaselän kannaksella vihollisen huoltokeskukseen, jonka se pääosin tuhosi. Sissit pääsivät taitavasti toimien omalle puolelle vähäisin tappioin.

Tästä aikoinaan rintaman molemmin puolin melkoista kohua herättäneestä retkestä ei ole paljon kirjoitettu. Näinollen on Tikkanen tehnyt asiallisen työn perehtymällä virallisiin papereihin sekä haastatteleamalla mukana olleita. Työn tuloksena on syntynyt tiukasti tosiasioihin pohjautuva reportaasiluonteinen kuvaus, joka selvästi ja havainnollisesti kertoo, mitä todella tapahtui.

Tikkanen on omalla alallaan liikkeessään sissiensä parissa — kerronta on luontevaa

ja elävää. Retken aikana otetut valokuvat ovat kiinnostavia. Itse hyökkäyksen kuva olisi ollut vieläkin havainnollisempi, jos karttapiirroksiset olisivat olleet selvempiä — nyt ei kokonaiskuvan saaminen ole aivan helppoa varsinkin kun osasta piirroksia jopa puuttuu mittakaava. E.

KALLE KOTIRINTAMAN RIEMUISSA

Kalle Päätalo: Tuulussa ja tuiskussa, Gummerus, Jyväskylä 1981, 671 sivua.

Päätalon mammuttisarjan viimeksi ilmestynyt osa liikkuu vielä jatkosodan piirissä: alikersantti Kalle viettää pitkiä toipumislomia Oulussa ja Taivalkoskella ottaen sotaajan tapan ilon irti elämästä. Pahat haavat eivät tahdo mennä kiinni ja välillä poika joutuu taas petiin. Vihdoin viimein seuraa passitus rintamalle, josta on kuitenkin heti palattava sairaalaan. Sairaala-taipaaleilla esiintyy monenlaista tyyppiä, myös itsensäilpoja ja sairautta teeskenteleviä pinnareita.

Kotirintaman riemut kostautuvat karnealla tavalla. Kalle-poika on tosi lujilla, mutta selviää kriisistään uuteen miehenä — aikuisena. J.

KESKITYSLEIRIN NAISTEN PUOLELTA

Fania Fénelon: Ausschwitzin tyttöorkesteri, Librum, Mikkeli 1981, 370 sivua.

Nykyisin DDR:ssä asuva kirjoittaja kertoo, kuinka joukko musiikillisia naisia onnistui pelastamaan henkensä Birkenauin leirillä päästyään soittajiksi orkesteriin, joka hankki erikoisetuja soittamalla SS-pomoille aina näiden kaivatessa virkistystä. Ohimennen kuvataan kaikki tunnetut keskitysleirien kauhut. Lisänä ovat tällä kertaa naisten leirissä esiintyvät riidat, etuilu, vehkeily ja perverssit ilmiöt. S.

Svante Niemi, 38700 Kankaanpää, tiedustelee, kuka mahtoi olla se kenraali, joka 10. 6. 1944 kävi kenttäsairaalassa Siiranmäessä. Mikä oli lääkintäluutnantin nimi? Kenttäsairaala, jonka kenttäpostiosoite oli 3350 Kpk 2, purettiin samana päivänä.

Valde Salonen, ystävämmme Kanadasta, lähettää tervehdyksensä talvisodan III AKE:n ja jatkosodan JR 4:n sekä 17. Tykkikomppanian aseveljille. Samalla hän tiedustelee sitä kuuluisaa rintamamiesmatrikkelin lisäosaa — ”joko saamme haudata toiveet sen saamisesta?”

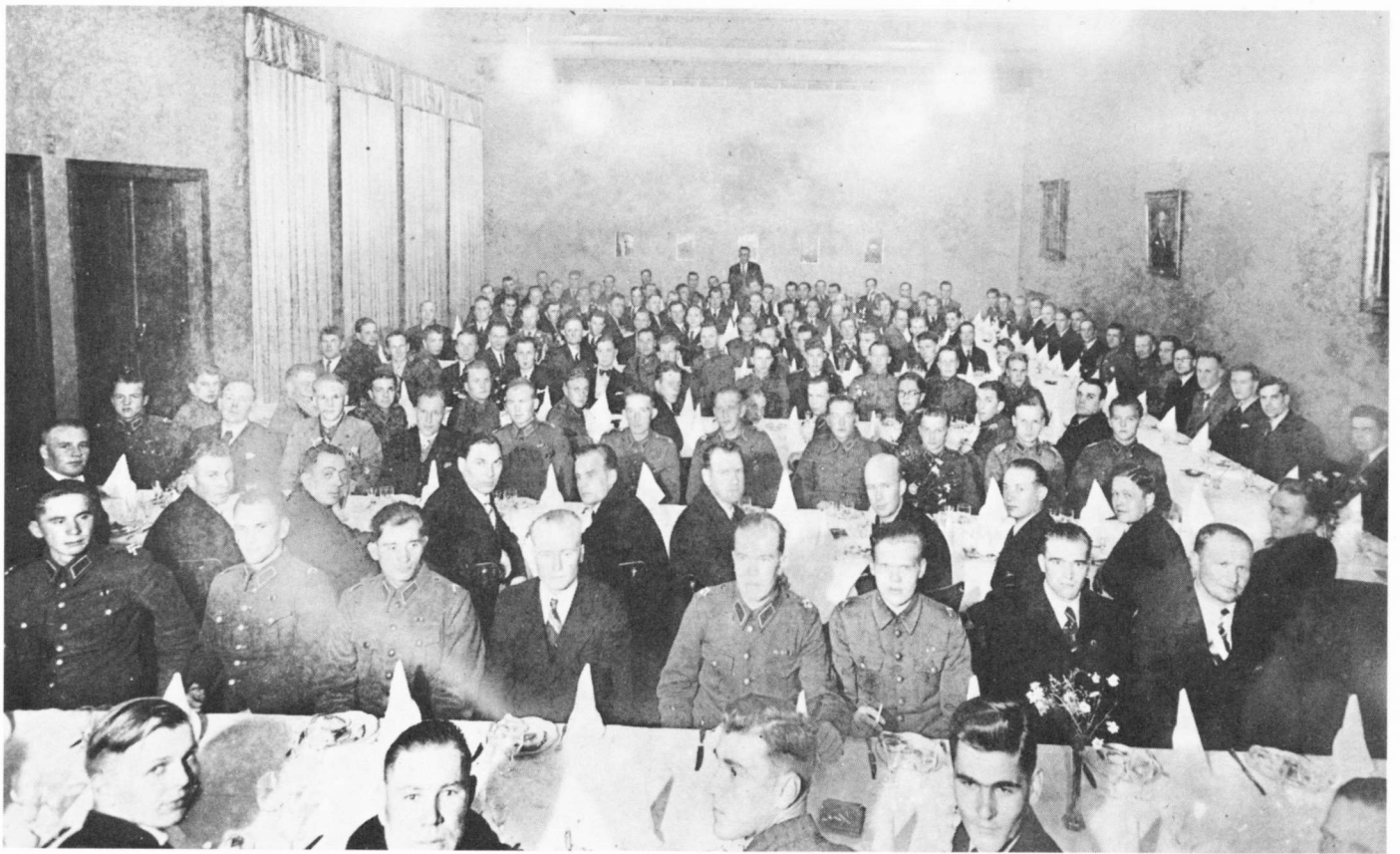
Kyllä asia valitettavasti taitaa olla huonolla mallilla — toimituksella ei ainkaan ole muuta tietoa.

Salonen ilahduttaa myös toimitusta näin: ”Kansa Taisteli on mieluisen, aina hartaasti odotettu lehti. Se on kuin kirje omaisilta tänne lännelle.” — Kiitokset kiitoksista ja hyvät voimiset sinne ”Lännelle”!

Kauko Vaalavuon, helsinkiläisiä, otti yhteyttä toimitukseen ja kertoi, että oheinen lehdesämme julkaistu kuva esittää 1872 syntynyttä emäntää Anni Honkasta, os Pimiää, Terijoen Käkösenspäästä, Vaalavuon isoäitiä. Poika on Juhani Makunen, samaten Käkösenspäästä, Anni Honkasen tyttärenpoika. Käkösenspään kaunis kylä sijaitsee Terijoen ja Tyrisevän välillä Suomenlahden äärellä. Vaalavuokin vietti siellä kesiaän sukulaisten luona.

— Kiitos tiedoista!

Kaarlo Visuri, 8. kp 84100 Ylivieska 10, haluaisi yhteyttä tässä sen kuuluisan ajan hampaan syömässä kuvassa esiintyviin kavereihin Jalakaväen Koulutuskeskus 23:n ryhmänjohtajakursilta. Kirjoittakaahan!

Rauha se näyttää vasta olevankin monipiippuinen juttu! Länsisaksalaiset lehdet kertovat, että Kölnissä asuva lääketieteen ylioppilas, aktiivinen rauhan asian ajaja, halusi levittää aatettaan myös naapuriin. Tässä mielessä hän matkusti DDR:n puolelle, mutta vangittiin ja

tuomittiin salaisessa oikeudenkäynnissä Karl-Marx-Stadtissa, entisessä Chemnitzissä, viideksi ja puoleksi vuodeksi vankeuteen rauhantyöstään. Rauhallistahan se elämä tietenkin on vankilassakin...

Taiteilija Unto Pusan jäämistöstä on löytynyt oheinen kuva, jonka alkuperää ei tunneta. Se saataisi esittää joko JR 69:n, JR 26:n tai JR 5:n aseveljiä. Kuka tuntee kuvan? Missä ja milloin se on otettu? Muitakin tietoja Unto Pusasta haluaisi maisteri Kerttuli Wessman, Helsingin kaupunginmuseo, Kuva-arkisto, Fabianinkatu 9, 00130 Helsinki 13, puhelin 90-1693 414.

Liisa Kirkkaniemi, Töyryntie 12 A 33, 26100 Rauma 10, puhelin 938-12 423, haluaisi tietoja veljestään Veikko Evert Vikanderista, joka oli syntynyt Turussa 17. 10. 1915 ja kaatui Aittojoella jouluaattona 1939. Voisiko joku antaa tietoja vainajan viime vaiheista?